

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

שנה 1 (תשפ"ב)

מאמרים נבחרים משכונות חמדה, שווים לכל נפש מכוונים ומרוממים
ככתבם וכלשונם מותוך הספרים הקדושים

שמות

זהר המבואר
הפּתּוּר וְהַכּוּד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

מהדורת 'קרון מצלי ברכה'



מכון אור לישרים

ירושלים - נהריה

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

שמות

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א

קבלתי ממרן הבעל שם טוב זלה"ה, שְהַשְׁמָחָה
וְחִדְוָה דְקִדְשָׁה מוֹעִיל לְהַשְׁגָּה שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכֵן
הוּא הַדִּין מִשְׁמָחָה שֶׁל מִצְוֵה פְּדֻבְרֵי רַז"ל אִין עוֹמְדִין
לְהַתְּפִלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂמֵחָה שֶׁל מִצְוֵה, וְהוּא כְּדֵי שְׂיוֹכֵל
לְהַשִּׁיג בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה גַם כֵּן אֵיזָה מְדַרְגָּה דְקִדְשָׁה שֶׁל חַיִּית
רוּחָנִי, כְּנוֹדַע לְמַשְׁכִּיל דְקִדְשָׁה

(דמשק אליעזר, הקדמה)



אוצר פניני החסידות

שפע חיים | מענה הדברי חיים זיע"א להרה"ק רבי לייבוש מברעזאן זיע"א אודות קבלת קוויטלעך א
חמדות דוד | על ידי תורה לשמה יכולים לעשות נסים ונפלאות | מענה המהרש"ל לתלמידי הארי"י הקדוש ב
באר מים חיים | כאשר האדם מתחיל להתגבר על יצרו ולעסק בתורה ותפלה הוצר כום כנגדו להפריעו, והעצה לשוב בתשובה ג
פתוחי חותם | צריך להוסיף קדשה כנגד יצר הרע המתחדש בכל יום ג
ערבי נחל | כאשר מצוה מתקבלת בשמים היא נשפכת מלב האדם ואינה מביאתו לידי אגון ה
דברות חיים | משה רבנו בענותנותו סבר שנתנה לו השליחות כדי שילעגו עליו ויבזוהו ז
פתוחי חותם | המשלים את נפשו רוחו ונשמתו שורה עליו השכינה ז
אור המאיר | המתעורר לעבודה מפני צרותיו אין עבודתו שלמה בלב ונפש, אף המתעורר מהפרת רוממותו והשגחתו יתברך עבודתו שלמה בכל לב ונפש ח
תורה אור | אריכות הגלות הוא כדי לזכות לגלוי פנימית התורה שיהיה לעתיד לבא ט
דברי ישראל | יראת עניני עולם הזה היא דאגה ומרה שחורה ואלו יראת שמים היא חיות ושמחה יא
אור פני משה | תוכחת מוסר ללמד לשמה ובאהבה ולא בעצלות, ויעזרה השם יתברך שיהא פנוי ללמד וישלים עמו הוצר יא
שארית יצחק | בת פרעה נראתה השכינה שרויה במשה בעת בכיו ומתוך כך עלה בלבך לחמל עליו יב
לקוטי שיהות | ביאור השיכות דלשון הרע לאגולת ישראל יג
שפת אמת | התקומות החשף וההקטר על אף התלבבות וקדשת בני ישראל הוא פלא עצום יותר מפלאי ונוראות הגאולה יד
דעת משה | זעקת ישראל לא היתה על צערם אלא על שאין ביבלתם לעובדו כראוי | על כל בר ישראל להצטער ולדאוב על שאין גלוי הגאולות מספרם לעין כל יד
בכורי אביב | אין שעור לרדמי השם יתברך ואף מי שנגזר עליו יסורים יתפלל ויחשב לו כאלו עבר היסורים טו
פתוחי חותם | המתרפה מהתורה מעורר עליו קטרוג עד שחזור לעסק בה טז
בית אברהם | המלכות וכות על עם ישראל אשר טרדות הפניקה מונעים מהם לעבודו יתברך כראוי טז
נפלאות תדשות | דאגת לב ומח קשה יותר ממלאכה מרבה יז
שבת מיהודה | בשבת הראשונה של ימי השוכבי"ם צריך התחזקות בשמחה יז

אוצרות גאוני הדורות

זכרון אהרן | אלו ידע פרעה מעשה מכירת יוסף היה משכיל שאין עצה ותבונה כנגד ה' יח
יעלת חן | העזרי פרעה שניצאו ישראל קדם זמנם מספאת קשי השעבוד כדי שלא יוכלו להתגבר על מצרים בעת יציאתם יט
ילקוט המוסר ואבני השהם | הסעם שפרעה צוה שיהרגו את הבנים וזקא בציור יט
דברי שמואל | רק לאחר שבת פרעה התגברה קראה ה' בתיה כ
בית פנחס | בנו של המצרי המכה התגזר והוא היה המקלל והמתרף כ
עינת מים | אגחת ישראל על עון עבודת ורה כ
עדות ביוסף | הקנזיים והעקרבים אינם מוזיקים במקום קדוש כא
ראש שמחתי | כיצד מצוה ה' את משה ללכת יחף כא
עינת מים | שמע הקב"ה אגחת קשי השעבוד הואיל ונשלמה הגזרה על ידי מיתת הבנים כא
שדה יצחק | האמיני ישראל למשה על ידי שהתזיק ברו משה של ארבעים סאה כב
ירך יעקב | ויאמר משה - בקשת משה רבנו להכנס לארץ ישראל כג
בני יצחק | כנגד שעבוד ישראל במצרים וכו בארץ ישראל כג
בני ישחק | כשפרטבו ישראל חלה עליהם גזרת עבדות ושעבוד כג
שנות ימין | אלצו נגשי מצרים את ישראל ללכת במרוצה בעוד התכו ברגליהם כד
כלי יקר | לבישת בגדי מצרים ללא חוש ופחד מסכנת מנפה כד
דרכי הים | שאלו ישראל זה מזה בגדים מכבדים כדי שיראו פגשירים ויולכו לשאל ממצרים כלי קסף וזהב כה
מגלה צמנות | נס התאמת בגדי מצרים לישראל אפלו בגד גדול לקטן או בגד קטן לגדול כה
שתי ידות | לא התרה הוצאת הבגדים מרשות לרשות פי אם דרך מלבוש כו
תורת יהואל | הנחת הבגדים כמשה עד שישנו אותם למלבושי ישראל כו
מעשי צדיקים כז
ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה לה
זהר הקדוש | עם פרוש הכתר והכבוד לז

נושאים בפרשת שמות

פקידת ישועה ע"י צדיקים

שבע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנז זיע"א
מענה הדברי חיים זיע"א להרה"ק רבי לייבוש
מברעזאן זיע"א אודות קבלת קוויטלעך

זכורני מלפני שנים רבות, שהרב הקדוש רבי לייבוש מברעזאן זיע"א [שקראו לו ברעזאנער רבי, אשר אפיקנו גם אם ארצה אותו היום, למרות שהייתי אז ילד קטן מאד]. הגיע לבקר אצל כבוד קדשת אבי אדוני מורי ורבי זיע"א בעת שהותו במרחץ טריסקוויץ.

בתוך הדברים ספר, שבעת פטירת אביו, הרב הקדוש רבי פייבוש מברעזאן זיע"א, רצו החסידים למנות אותו על מקום אביו, אף שהיה צעיר לימים, אבל פיון שהרגיש בעצמו שאינו ראוי לאותה איצטלא, נסע אל זקני הקדוש מצאנז, לדרש בדבר איש האלקים ולקבל עצתו.

בהגיעו לצאנז, שטח ספקותיו ולבטיו בפני זקני הקדוש, בהרגישו שהוא מרגיש באמת שאינו במדרגת אביו וממילא אינו ראוי למלא מקומו.

אמר לו זקני הקדוש, שאם בשעה שיהודי יפנס אליו למסר לו קוויטל ולתנות בפניו את כאבו וצערו על חולה שיש לו בתוך ביתו או על פרנסתו המצמצמת – רגיש על גופו ובשרו את צערו של היהודי כאלו היתה צרתו הפרטית ממש, ידע שהוא ראוי לקבל קוויטלעך, פי באיזו מדרגה שרק יהיה, יושע אותו יהודי, עד כאן דברי קדשו וכו'.

כאור הדבר על פי משל משני ידידי אמת

תורה שלמה מנחת בדברי זקני הקדוש מצאנז, ואף שאינני מבין סוד הדבר ויבואי

אינני ראוי לומר פרושים בדברי זקני הקדוש, אבל להבנת הענין אקדים משל ידוע המוכא בפספריים (שתי ידות לר"מ די לונזאנו ויניציאה שע"ח), אצבע ב, מעריך, סוף חלק מעשיות), על שני חברים נאמנים, שידידותם היתה ללא גבולות, אשר אחד מהם נתפס למלכות ונדון למיתה.

בשעה שהעלוהו לגרדום וכבר הניחו החבל על צנארו, נשמע לפתע קול המלה מתוך הקהל ואל צמוד התלה הגיע במרוצה ידידו הנאמן של הנדון למיתה, אשר הוריד את החבל מצואר חברו ונתנו על צנארו שלו, באמרו שבמות ידידו הנאמן, חזיו אינם חיים כי נפשו קשורה בנפשו, לכן הוא מציע להרג אותו ולא את ידידו. מוכן שגם הנדון למיתה לא הסכים לזה, כשטענתו בפיו שגם חזיו שלו אינם חיים אם יהרגו את חברו הטוב.

השופטים לא ידעו לשית עצה לנכח מחזה ששלא נתקלו בו מימיהם, עד שהקול נשמע בבית המלוכה. צוה המלך להביא אליו את שני הידידים, ומשעמדו לפניו שטח כל אחד את טענתו, שחזיו אינם חיים ושלא יוכל לסבל את הצער במות ידיד נפשו.

כששמע המלך את דבריהם, שיצאו מעמק הלב, צוה לפטר את שניהם מענש, בהטעימו, שהרי אם יהרגו את הנדון למיתה, ירגיש הידיד שהרגו גם אותו, פי הלא חזיו אינם חיים, וכיון שהוא לא חטא כלל ואינו ראוי לענש, יהא זה שלא מן הישר לגרם לו שירגיש טעם מיתה, ובגין כך צריכים לפטר גם את החיב וכו'.

בדרך זו הלך זקני הקדוש מצאנז כשנתן את העצה האמורה להרב הקדוש מברעזאן, שאם רגיש בקרבן את צערו של

ישראל באיש אחד בלב אחד, שפרשו, שאותה מדה של כאב שהוא מרגיש במכתו שלו, הוא מרגיש וכואב במכתו של חברו, בלי שום הבדל, בגוף אחד (דרשות חורשי"י וראו תשמ"ג):



חמדת דוד

רבי דוד צבי מנייטטאדט זיע"א

על ידי תורה לשמה ויולים לעשות נסים ונפלאות | מענה המהרש"ל לתלמידי האר"י הקדוש

כל קיום העולם תלוי בתורה, ובשביל התורה נברא העולם וכו', כמו שיכולין לעשות אותות ומופתים על ידי שמות, פן יוכלין לעשות על ידי תורה לשמה נסים ונפלאות.

וכמו שאמר המהרש"ל הקדוש ו"ל להתלמידים ששלח אליו האר"י הקדוש ו"ל ללובלין, כידוע, להראות לו אותות ומופתים בכח שמות הקדושים, ואמר המהרש"ל ו"ל שזה יכול לעשות על פי תורה גופא וכן היה וכו'.

על ידי שהצדיק משפיע בקרב האדם תשוקה לתורה וקבלת על מלכות שמים יכול להושיעו | באור מאמר משה רבנו 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה'

ובזה מובן מה שאחר שבא משה רבנו עליו השלום אל בני ישראל ולא שמעו לו מקצת רוח ומעבדה קשה, אמר להקדוש ברוך הוא הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה (ו יב). ולכאורה הרי ישראל לא שמעו מפני קצת רוח, ומה זה ענין לפרעה [ועיין לעיל פרשת ורא].

אך הענין הוא, דכשאדם בא אל הצדיק שיעשה לו טובה, צריך הצדיק מתחלה להשפיע ולעורר בקרבו תשוקת התורה וקבלת על מלכות שמים, ועל ידי זה יוכל להושיע לו, כי התורה היא שרש הושיעה פנ"ל.

יהודי אחר כאלו היתה צרתו הפרטית, יהיה היהודי מוכרח להושיע, כדי למנע ממנו את צערו, כי הלא הוא אינו ראוי לכאב ולענש.

לצדק זה אין צריכים להיות צדיק נשגב ובעל מדרגות רמות, אלא די בזה שהוא אינו ראוי לענש של יסורים וצרות שמרגיש בקרבו בגין סבל של יהודי אחר, וכבר יהיו מוכרחים להושיע את היהודי.

באור מאמר כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם

רמז לזה אמרו חז"ל (ב"ב קטו.) כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם וכו', כי בזה שהחכם ישתתף עמו בצערו בכל לבו ונפשו, עד שירגיש על גופו את הכאב שהחלי גורם לחולה, יתעורר הכרח לרפא את החולה, כדי שהחכם הצדיק לא יסבל, כי הוא הלא אינו ראוי לענש (ראה אגרא דפיקא אות קיד).

ענין זה הוא עצה עמקה מיסודות הכעש"ט

ענין זה הוא עצה עמקה, וזה היה ראש וראשון אצל צדיקי הדורות ומיסודות החסידות שתקן הבעל שם טוב הקדוש, להשתתף בהרגשת [מיט פילען] צערו וסבלו של יהודי, כי אין לך דרך טובה מזו לבטל גזרות רעות, שפן בשמים אין רוצים לגרם צער וסבל לצדיקים ולעובדי ה'.

באור ניכר שטרי בני ישראל על דרך הנ"ל

התנהגות זו רואים בגלות מצרים, שהכתוב אומר ניכר שטרי בני ישראל (ה יד), שמלבד הפרוש הפשוט, שהכו גם את שטרי בני ישראל, אפשר לומר, שבשעה שהשוטרים הכרחו להכות את בני ישראל, היה זה חשוב בעיניהם כאלו הם עצמם הכו.

בכל מפה שהכאיבו לאחיהם היהודים נגד רצונם, גנחו ונאנחו כאלו הם עצמם חטפו את המכה. הם היו חברים עם בני

וזה רמז הפתוב ומאז באתי אל פרעה וגו' (ה)
 (כ) כלומר שבאתי אל פרעה - שהוא
 היצר הרע - להתגבר עצמי עליו והתחלתי
 לדבר בשמך בתורה ותפלה (גם נודע אשר
 אז הוא יחוד הנהיג ואדני בשמנה אותיותיהם
 לזה ומאז וגו' לשבאתי ליחד שמותיך הקדושים
 הנרמזים באז ובאתי לדבר בשמך שם הנהיג
 שנכתב הנהיג ונקרא אדני והוא יחוד הנזכר).
 אז הרע לעם הזה, שהיצר הרע והרע מתגברים
 מאד ומבקשים מניעות וטרדות ובלבול המחשבה
 לבטל העבודה.

והיצל לא הצלת את עמך. פרוש כי לכאורה
 היה נראה שבאשר יעמד האדם לעבודת
 ה', יתגרש ויבטל ממנו כל בחינות הרע
 שבעולם וינצל מכל צרה, כי כשזה קם זה
 נופל. ואכן פי היא הנותנת לפי שהוא מוכרח
 להתגרש ולפל ולסוף רוחם יגועון פנזכר.

והתקנה לזה, עתה תראה וגו'. כלומר כי על
 ידי בחינת עתה' שהוא לשון תשובה,
 כמאמר תנ"ל (בראשית רבה כא) אין ועתה אלא
 תשובה, תראה אשר אעשה לפרעה שהוא פרה
 הרע וחילו, כי ביד חזקה של הקדוש ברוך
 הוא ישלח ישלח את הרע מאתו, וביד חזקה
 יגרשם מארצו כי עוד אין כח ברע לעמד נגדו:

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחציקא זיע"א

צריך להוסיף קדשה כנגד יצר הרע המתחדש

בכל יום

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את
 יוסף. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל
 רב ועצום ממנו. הכה נתחכמה לו פן ירכה והיה
 כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו
 ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וישימו עליו שרי
 מסים למען ענתו בסבלתם ויכן ערי מסכנות

והנה דבור משה רבנו עליו השלום הוא
 תורה. וכאשר בא אל בני ישראל ולא
 שמעו לו, שלא היו יכולים לקבל דברי תורה
 בלבם, אמר משה רבנו עליו השלום שאין
 יוכל להיות תשובה אמיתית, שישמע פרעה
 לשלחם, אחרי שאין מקבלים בתוכם דברי
 תורה לא יוכל להיות להם תשובה, כי באמת
 אצל הצדיק האמתי נקל לעשות טובה בדרך
 גם, אבל רצונו שתהא הישועה על פי תורה
 - שיהו ישועה אמיתית וקמת לנצח (פרשת
 חוקת):



דרכי התגברות על היצר

באר מים חיים

רבי חיים מטש'רנבויץ זיע"א

כאשר האדם מתחיל להתגבר על יצרו ולעסק
 בתורה ותפלה היצר קם כנגדו להפריעו, והעצה
 לשוב בתשובה

נודע שבאשר האדם מתחיל להתגבר עצמו
 נגד יצרו וללחום מלחמתו לעסק בתורה
 לשמה ולהתפלל בכוננת אמת לשם ה', אז את
 זה לעמת זה גם הרע מתחיל להתחזק ולהתחזק
 בכל עז להמציא לו כמה מניעות, ולהשליך
 במחשבתו כל מיני טרדות בכדי לבטלו מעבודת
 ה', פי חסר רוחם יגועון, שקודם נפילת הרע
 מתחיל להתנוצץ ולהתגבר במלחמה עם האדם.

וזה בא לאשר לא תגן האדם כל אשר בו
 מחשאת געוריו ופשעיו, ועל כן כח ברע
 להתחזק. ותקנתו הוא לשוב לה' אלהיו בתשובה
 שלמה באמת, לשפך נפשו לה' על דבר עונותיו,
 וכאשר מחקו עונותיו מן עצמותיו אין עוד
 כח ברע להתחזק נגדו, והאדם בכחו משלח
 ומגרש את כל הרע מאתו, כי לא יוכל לעמד
 נגדו מאפיסת כחו.

והיה כי תקראנה מלחמה, כל ויהיה לשון ודאי, ודהינו, אנחנו יש לנו מלחמה תדיר עם סטרא דקדושה, שהם שונאינו, וזה, אם נוסף על שנאינו ונעשה גם הוא עמנו מלחמה, ועלה, הוא הניצוץ של הקדושה, יעלה מן הארץ, דהינו מתחת גדינו, וכשיהיה כף זהו בטול חיותנו.

מסית את האדם לטרח תמיד לרדף אחר המזון

והחכמה שנתחכם לעשות לו, שנכניס בלבנו לרדף אחר הבלי הזמן לטרח לאסוף ממון, באמר לו צריך אתה לטרח על פרנסתך ופרנסת בני ביתך, וגדולה מכלם המסים והארנוניות, בכל יום חדשים מקרוב באו, אם לא תטרח בכל כחך יומם ולילה מאין תמצא לעשות כל אלה.

וזהו שאמר וישימו עליו שרי מסים, דהינו, הממנים לפתותו על ענין הוצאות הזמן, והכל נקרא בשם 'מסים', וכונתם בזה למען ענתו בסבלתם של מסים, ויהיה טורח פי אם לאסוף ממון, וממילא זו היא סבת בטולו מעבודת ה'.

מוטב לסבל עני בעולם הזה מצער עולם הבא

מה עושה האיש הקדוש אשר חשקה נפשו בעבודת ה', בוטח בקודש ה' ואינו חושש לשום ענין מעניגי העולם, ומתפרנס בצמצום ואינו מבקש שום יתרה, רק מחשב עצמו כעניים דעלמא. ומי הביאו לידי מדה זו, חשב בדעתו צער אותו עולם, ומה יהיה בצער הגוף והנפש, ואותו העולם הוא העקר, ואף אם יצטער האדם בזה העולם בפרנסה וכיוצא, הזמן קצר, ובאותו עולם הארוך ימצא מנוחה ושלווה לאריכות ימים.

לא כן אם יטרח בעולם הזה בשביל הנאת גופו, אין לו פי אם הנאה מועטת לפי שעה, ובאותו עולם יהיה בעניות שאין כמוהו

לפרעה את פתם ואת רעמסס. וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל (א) (ח"ב)

אפשר לרמוז, בהקדים מה שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין ל:) דיצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום. וכיון שיוצד האדם שיצרו מתחדש עליו בכל יום, צריך שיוסיף כח תדוש ותגברת כדי להלחם עם יצרו הבא עליו בתגברת כל יום תדוש.

ואפשר דלזה נמי רמז התנא באמרו (אבות פ"א מ"א) ודלא מוסיף יסוף. כלומר, מי שאינו מוסיף בכל יום כח תדוש נגד יצר הרע, הרי יצר הרע יסוף אותו, דהינו יכלה אותו, לפי שיצור הרע בכל יום בא בכח תדוש, ואם אין אדם מוסיף כח תדוש, בודאי יצר הרע ינצח אותו ויכלה אותו.

יצר הרע מוסיף להתגבר

וכשרואה יצר הרע שהאדם נתן בלבו שיוסיף כח וקדושה בכל יום, אז גם הוא מתעורר בכל כחותיו, וזהו ויקם מלך חדש, הוא יצר הרע שנקרא 'מלך זקן וקסיל' (קהלת ד יא), וקראו 'תדוש' לפי שמתחדש על האדם בכל יום.

על מצרים, הוא הגוף שכלו פגעים ומארעות ומצרים. אשר לא ידע את יוסף, כלומר, בא בכחו הגדול, וסוכר שאינו חושש לההוספה שמוסיף זה האדם מדי יום ביומו בתגברת הקדושה, וזהו אשר לא ידע את יוסף.

יש מלחמה תמידית בין הקדושה לסטרא אחרא

ויאמר אל עמו, יצר הרע אומר לגונדא דחמה דילה, הנה עם בני ישראל, כלומר, הגוף המקדש עצמו בבני ישראל ומוסיף מדי יום קדושה על קדושה, בהכרח ינצח אותנו, וזהו רב ועצום ממנו. ועכשו הבה נתחכמה לו בדבר שמבטל אותו מעבודת ה' תיברך, שאם לא נבטלו מעבודת ה', פן ירבה בקדושה.

הבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.), וכמאמר התנא (אבות פ"ג מ"ה) המקבל עליו על תורה מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ.

וזהו וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפריץ, הכוונה, כל מה שמעניין אותו במחשבות לטרדו מעבודת ה' פדי להתעסק בהכלי העולם והוא אינו שומע להם, הקדוש ברוך הוא בעזרו, וכן ירבה וכן יפריץ ולא יחסר כל טוב, ולפיכך ויקצו מפני בני ישראל, משום דזהו בטול חיותם:



דרכי הענוה

ערבי נחל

רבי דוד שלמה אב"ד סורוקא זיע"א

כאשר מצוה מתקבלת בשמים היא נשכחת מלב האדם ואינה מביאתו לידי גאון

פרשו המפרשים כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון (א כב), פי הפלל, האדם אשר בא בלבו גבהות וגסות רוח על ידי מצותיו ומעשים הטובים ותורתו, ידע בברור האיש שהוא שעדין לא עשה שום מצוה ולא למד תורה, שאלמלא פן לא גבה לבו על ידיהם.

והענין, פי הנהגת השם יתברך עם בני האדם, פי מיד בעשותו המצוה או התורה נברא מלאך, ועומד מיד לפני השם יתברך ואומר פלוני בנך עשאי, ועדין בכל יום שהוא יש עדין דבקות לאותו המלאך אל האדם במקצת, פי לא נסתלק לגמרי ביום הראשון.

אך בלילה בעת השנה, אז אם המצוה ההיא פתקונה, אזי המלאך נשאר שם לגמרי ונשמתו חוזרת לגופה, ואז דרך הטבע שישפח האדם מלבו אם עשה כלל מצוה, פי בכך נסתלקה מצוה ההיא ממנו.

בעניותו, וביסורין קשים ומרים אשר אין כמותם יסורין, ובזמן ארץ. ולפיכך, אם מפתה יצר הרע לאדם בשביל עניות וצער זה העולם, הוא אומר לו, יש לו עניות וצער יותר מזה ולזמן ארץ, מוטב אסבל צער מועט לזמן מועט מלסבל צער מרבה לזמן מרבה.

הצדיק וזכר את ענש הרשעים ומתגבר על יצרו

וזהו שאמר ויבן ערי מסכנות לפרעה, דהינו, זה האיש שנתגבר על יצרו, לא חשש לטענת העניות שטוען לו יצר הרע. ובמה מבטל טענה זו, בערי מסכנות של אותו עולם, שהם הקבר וגיהנם.

וזהו ויבן ערי מסכנות לפרעה, דהינו, הצדיק הנה פנה ופשה בלבו ערי מסכנות של אותו עולם פדי לבטל טענות יצר הרע. לפרעה לשון בטול, כמו 'פרעהו אל תעבר בו' (משלי ד טו). ומה הם ערי מסכנות של אותו עולם, הם פתם ורעמסס.

פתם קרי בה 'פי תהום', הוא הקבר, ורעמסס היא גיהנם הנקראת רעה, ושם נמסים נפשות הרשעים. והנה, הגוף נמי ראוי לקרותו פי תהום, ורעמסס גימטריא 'נפש', לרמוז, כי הגוף שהוא דומה לפה התהום, הולך לפה התהום שהוא הקבר, והנפש שהיא גימטריא רעמסס, הולכת לגיהנם הנקראת רעה הממסס את הנפשות של הרשעים. וכנה נוצח הצדיק את יצר הרע, באמר לו, אקבל עלי ערי מסכנות של זה העולם פדי שאנצל מערי מסכנות של אותו עולם.

העוסק בתורה ועבודת ה' הקב"ה מכרך את פונקטו

וכשרואה הקדוש ברוך הוא צדיק זה שבטח בו ובתם לכבו עושה כל זאת, שולח ברכה במעשה ידיו, ובעסק קל מביא לו ברכה מרבה ולא יתבטל מעבודת ה', פי

זכרונם לברכה (פסחים טו.) אשרי למי שבניו זכרים – הינו מצות, אוי למי שבניו נקבות – הינו עברות. וזהו כל הכן הילוד, רצה לומר אם עשית מצוה, היאכה תשליכהו, רצה לומר יהיה נשפח מלבד פאלו נפל למים.

וְכָל הַבַּת תַּחֲיוֹן כְּאִמְרוֹ וְיִחְשָׂאֲתִי נִגְדֵי תַמִּיד
(תהלים נא ה), כי בעברה הוא להפך, כאשר אינו שׁב עליה שתהיה תמיד נגדו, אז כּבד עלתה לקטרג, ועל ידי זה נשפחת מלבו כי נפודה ממנו עד לאחר מותו תהא קשורה בו כּכלב, מה שאין כּן פּשחטאו נגדו תמיד ושב ומתחרט, אין לה יכלת לעלות למעלה ועל ידי זה עצמו זוכה תמיד.

באור מאמר חו"ל זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם מות

וְזָכָה מוכן מה שאמרו רבותינו ו"ל (יומא עב:) על עסק התורה זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם מות, הוא האמור, כי בהיות תורתו בשלמות ונשארה למעלה, לא יפל שום גבה וגאון בלב האיש על ידה כאמור, מה שאין כּן פּשלא זכה, שאין התורה מתקבלת למעלה – כי לא היתה רק מן השפה ולחוץ ונדחית משם ונפסק משרשה הקדוש וחוזרת ובאה אל האדם, אזי תורה זו מטמאת את האדם יותר מן העברות שעושה, וכמו שבארנו כי דבר קדוש כּשנפסק משרשו מטמא כו'.

הגאון מצויה יותר בלומדי התורה מאשר באנשים פשוטים

וְדָבָר זה נראה בחוש, כי האיש אשר לא יעסוק בתורה והוא משוקי האיש, לא יפל בלבו גבה וגאון והוא ישמע לקול מורים, מה שאין כּן איש המתגאה על ידי תורתו אין לו תקנה בקל, כי הוא לא ישמע בקול מורים, כאמרו גם אני כּמוך וכל העדה פלם קדושים ומדוע תתנשאו ואיזה הדרף עבר רוח ה' מאתי לדבר אתך, וכל זה לפי שתורתו שנפסקה

אך ביום הראשון יוכל עדין להיות קצת זכרון המצוה שהוא בלבו, שעדין דבוקה קצת בו, אך לא תגאה בה עדין, שהרי אינו יודע עדין אם מתקבל ותשאור בלילה למעלה, ואולי תדחה עדין.

ואחר כּף ביום השני, אם המצוה נתקבלה ונשארה שם, אזי נשפחת ממנו ולא תעלה על לבו כּלל, ואם בא בלבו גאון על ידי המצוה ההיא, אזי זהו סימן מובהק כי נדחה מצוה ההיא מלמעלה וזרקה על פניו ולכן אינה נשפחת מאתו, ואם כּן אין לו להתגאות במצוה שעושה בכמה נפשו.

הרמו בכשר הקדש שנפסל בלינה

זֶה רִמֵּז לינת בשר קדש שנפסל בלינה, והוא רמז על האמור שלא ישאירו ממנו עד בקר, כי בלילה מכרח הקדשה להתעלות בשרשו, וכשילן עד בקר זהו סימן שנדחה מלמעלה, וכיין שנפסק דבר קדוש משרשו הרי הוא מטמא יותר מדבר טמא, כי מד שוכנים שם רוחות הטמאה.

טעם הדבר שישאל מטמא כמותו ולא העובד כוכבים

וכענין שאמרו רז"ל (יבמות סא.) ישאל מטמא כמותו ולא העובד כוכבים, לפי שגוף ישראל היה בו קדשה, הינו הנשמה, וכאשר נפסק משרשו בפרדת הנשמה אז מטמא, מה שאין כּן העובד כוכבים שלא היה בו דבר קדשה, ולכן בשר קדש נפסל בלינה, והוא רמז אל האמור, שביום השני אי אפשר שיעלה בלב האדם כּלל זכרון המצוה שעשה ביום אתמול אם נתקבלה המצוה ההיא, וכאמור.

באור הפסוק 'כל הכן הילוד היאכה תשליכהו וכל הבת תחיון' על דרך הניל

וזהו כל הכן כו', כי עקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים, ואמרו רבותנו

שָׁפַל וּכְבוֹדוֹ אֲזַי מַלְבִּישִׁים אוֹתוֹ בְּגָדֵי שָׂרָה וְכַבוֹד, וּבְזָה נִהְפָּךְ לְלַעַג וְקָלָס בְּעֵינַי כָּל.

וּבְזָה יוֹכֵן שְׁפִיר הַנְּאָמַר פֶּאֵן, כִּי מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁהָיָה עָנּוּ וְשָׁפַל בְּאֵמַת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁנִּדְמָה בְּעֵינָיו כִּי גָרוּעַ הוּא מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, וְאִין בְּנִמְצָא יוֹתֵר שָׁפַל וְגָרוּעַ מִמֶּנּוּ. וּכְשֶׁנֶּרְאָה אֵלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹן, הִרְגִּישׁ בְּטַח בְּעֵצְמוֹ שֶׁאִינוּ רְאוּי לְכָךְ, וְאִין פֶּאֵן אֶלָּא נִסְיוֹן מִן הַשָּׁמַיִם כְּדִי לְשַׁחֵק מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן הִשִּׁיב שְׁבֹאֲפֵן זֶה מוֹכֵן אֲנִי גַם לְהַעֲשׂוֹת מִלָּךְ.

וְעַל זֶה הִשִּׁיבוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'אֵל תִּקְרַב הָלֵם', וְאָמְרוּ חַז"ל (ובחים קב.) זֶה מַלְכוּת, הֵינּוּ שְׂאֵמֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גְדֻלָּה אֲמִתִּית נְתוּנָה לָךְ בְּזָה, וְלָכֵן אֵל תִּקְרַב לְעֵנֶן הַמַּלְכוּת שְׂאִינָה שְׂיִכַת לָךְ.

אך מִשָּׁה בָּרַב עָנּוּתָנוּתוֹ הַחֲזִיק בְּאֵמֹר שֶׁהַכָּל בָּא לְנִסְיוֹן, וְלָכֵן כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵל פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם', הִשִּׁיב וְאָמַר 'מִי אֲנִי? הֵינּוּ שָׁפַל כְּמוֹנִי, כִּי אֵלֶיךָ אֵל פְּרַעֲהַ, הֲלֹא אֲנִי רְאוּי לְהִתְיַצֵּב לְפָנֶי מַלְכִים וְלַעֲמֹד בְּמִקּוֹם גְּדוֹלִים, וּבִפְרָט לְלַכֵּת לְפַעַל דְּבַר גְּדוֹל כְּזֶה לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, הֲלֹא בְּטַח יִשְׁתַּחֲוּ מִמֶּנִּי וְאֶהְיֶה לְלַעַג וְקָלָס בְּעֵינֵיהֶם. וְאֵךְ אִם נִיחָא לָךְ זֹאת, וְזֹאת הִיא הַמְּטָרָה אִם כֵּן תֵּן לִי גַם כֵּן כְּהִנֵּה וּמַלְכוּת, וְאֵז הִיָּה לָהֶם יוֹתֵר מֵה לְשַׁחֵק מִמֶּנִּי:

מִשְׁרָשָׁה מְטַמְאָת אוֹתוֹ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָעֲבֵרוֹת מְטַמְאִים לְשׁוֹקֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר אִינֶם יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה מְאוּמָה, וְהֵבֵן דְּבַר זֶה (פרשת חוקת):



דְּבָרוֹת חַיִּים

רַבֵּי יִשְׁטִכְוֹר בְּעַר מְרַאדוּשִׁיץ זִיע"א
מִשָּׁה רַבְּנוּ בְּעֵנּוּתָנוּתוֹ סָבַר שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הַשְּׁלִיחוּת כְּדִי שִׁלְעָנוּ עָלָיו וּיְבוֹהוּ

וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹקִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִי (ג ד.). וְדַרְשׁוּ חַז"ל (שמו"ר ב ו) הֲנִנִי לְכַהֵנָה וּלְמַלְכוּת. וְכֵן אָמְרוּ רַב"ל (ובחים קב.) שְׁבַקְשׁ מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם מַלְכוּת.

וַקִּשָּׁה, דְּמִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הָעָנּוּ מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, יֹאמֵר בְּרִאשִׁית דְּבָרָיו לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמוּכֵן הוּא לְכַהֵנָה וּמַלְכוּת. כֵּן יֵשׁ לְהִבִּין אַחַר שֶׁהִשִּׁיב שְׂמוּכֵן הוּא לְכַהֵנָה וּמַלְכוּת לָמָּה סָרַב אַחַר כָּךְ לִילָךְ בְּשִׁלְחֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר 'מִי אֲנִי כִּי אֵלֶיךָ אֵל פְּרַעֲהַ' (ג יא).

אך אֲפֶשֶׁר לְבָאֵר זֹאת עַל פִּי מְשַׁל, דְּיָדוּעַ שְׂאִישׁ בְּזוּי וְשָׁפַל הַמְּתַעֲסֵק בְּאֵמֹנוֹת בְּזוּיָה וּשְׁפִלָּה כְּמִנְקָה אַרְבּוֹת וּכְדוּמָה, אִם יִלְבִּישׁוּהוּ בַּחֲלוּקָא וְאִיצְטָלָא דְרַבְּנָן בְּבִגְדֵי מְשִׁי וְכוּבַע מְפוּאָר, הִיטְעָה מֵאֵן דְּהוּא בּוֹ לְחֻשָׁב שְׂרָאוּי הוּא לְכָךְ, וּבְרַדְאֵי יוֹדוּ וַיֹּאמְרוּ כָּלֵם שְׁבַכְרֵי לְקָלָס וְלִשְׁחַק מִמֶּנּוּ הַלְבִּישׁוּהוּ בְּזֹאת, כִּי כֵּן דִּרְךְ הָעוֹלָם כְּשֶׁרוֹצִים לְשַׁחֵק וְלְהַתְקַלֵּס מֵאָדָם

פְּרַשְׁתִּי שְׂמוֹת

הַמְּשָׁלִים אֶת נַפְשׁוֹ רוּחוֹ וּנְשַׁמְתוֹ שׁוֹרָה עָלָיו הַשְּׂכִינָה

אֲפֶשֶׁר לְרַמּוֹ, דְּעַקֵּר בִּיאַת הָאָדָם לְזֶה הָעוֹלָם הוּא כְּדִי לְהַשְׁלִים נַפְשׁוֹ רוּחוֹ וּנְשַׁמְתוֹ, וְהַשְּׁלֵמָתָם הִיא עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּדַבְּקוּתוֹ

וְאֵלָה שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבִיתוֹ בָּאוּ (א א)

פְּתוּחֵי חוֹתָם

רַבֵּי יַעֲקֹב אַבִּיחֲצִירָא זִיע"א

רוממותו והשגתו יתברך עבורתו שלמה בכל לב ונפש

הנה יש שני בחינות עבורת בני ישראל את הבורא ברוך הוא, וכל אחד מישראל לא נעדר מאחת משתי אלה בענין התעוררותו אל התורה והתפלה.

פת אחת, על ידי עצם הכרתם והשגתם רוממות אלהותו והשגתו יתברך בפרטי פרטיותו ובוחר לבות וכליות, לכן מעורר לבו בקרבו לעבודתו יתברך בכל לב ויכל נפש ומאודו מחמת הכרת גדלת הבורא ברוך הוא, וזה בחינה המעלה והמבחרת.

וכת שניה, למעוט הכרתם והשגתם גדלת הבורא ברוך הוא, וכלתי אפשרי לעורר לבם בקרבם אל התורה ועבודה כי אם באמצעות מעיקים וכדומה, כאשר דברנו מזה בפסוק הקודם, עין שם, על דרך דאיתא בזהר (ח"א פא:): 'ופרעה הקריב' (שמות יד י) הקריב את לבן לאביהם שבשמים.

והחלוק בין שני בחינות אלו, כי פת הראשונה שעובדים את הבורא ברוך הוא מחמת גדל השגת אלהותו יתברך, אזי מכונים מלאכתם עבורת הקדש בשלמות, ובעת עוסקיהם בתורה ותפלה, לבם נכון אתם להוציא דבורים בכל מאמצי כחם בפה מלא אותיות שלמות במלוי הארה עליונה.

לא כן פת הב' אשר לבם לא נכון אתם ואינם מעוררים את עצמם לעבד את הבורא רק מחמת צרה הדוחקת אותם, על דרך 'ופרעה הקריב', אזי עבורתם רפוי בידם, ולא נאמנה את אל רוחם להוציא דבורים שלמים כי אם מהשפה ולחוץ ולא בפה מלא.

באור רמז הנ"ל בפסוק

מול זה בא הרמז בתורה ויעבדו מצרים את בני ישראל, כלומר שעבוד המצרים גרמו

במצות ובתפלה כראוי, וכשיזכה לתקון נפש רוח ונשמה, בזה יזכה להתדבק בשכינה. וידוע, דכל הגדול מחברו ונחברו משפיע בו, הגדול שהוא המשפיע נקרא איש, והמקבל נקרא אשה. והנה הנפש לגבי הרוח, תקרא הנפש אשה, והרוח יקרא איש, והנפש והרוח בשניהם לגבי הנשמה יקראו אשה, והנשמה תקרא איש:

ארבע מדות יחוד ענוה קרשה וברכה מסגלות לך

וזהו שאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, 'מצרימה' גימטריא 'שכינה', כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (עשרה מאמרות חיקוי' ח"ג פ"ה). ובא לומר כאן, מי הם בני ישראל הראויים להתדבק בשכינה, הם את יעקב, דהינו, שיש בהם המדות הרמוזים בראשי תבות של 'יעקב', שהוא ראשי תבות יחוד ענוה קדשה ברכה.

'יחוד', שיהיו מיתדים את ה' כראוי בכל עמק לבם. 'ענוה', בכל שהם עושים יהיו ענוים ולא יתנשאו בשום דבר. 'קדשה', שיקדשו אותם כראוי בקדשה ובטהרה, ויהיו עוסקים בתורה הקדושה. 'ברכה', שיהיו נותנים לבם בכל הברכות לברכם כראוי. זאת ועוד, בעיני איש וביתו באו, שיתרחו בקדשה ובטהרה כדי להשלים נפש רוח ונשמה הנקראים איש וביתו, וכשיהיו בהם כל המדות הללו, אז ראויים להתדבק בשכינה:



ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (א יא)

אור המאיר

רבי זאב וואלף מז'טומיר זיע"א

המתעורר לעבודה מפני צרותיו אין עבורתו שלמה בלב ונפש, אך המתעורר מהכרת

פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות 'ארצנו ונפלאות.

כאור איך על ידי לבון הלכתא וזכו לגלוי פנימיות התורה לעתיד לבוא

והנה להבין ענין לבון הלכתא ואיך על ידי זה יהיה הגלוי לעתיד לבוא, יש להקדים פרוש וענין מ'לך משבח ומפאר עדי עד שמו הגדול' (ברוך שאמר). פי הנה תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה ירידה צרף עליה היא כדי לחזות בנעם ה' בעולם הבא ויבין ענין העליון ויגן ענין התחתון, שהוא השגת הנשמות נהנין מזיו השכינה, שהוא תענוג נפלא עד אין קץ ותכלית בלי גבול.

והנה בספרים לא נזכר כי אם גן ענין עליון ותחתון, אצל באמת יש כמה בחינות גן ענין ותענוגים עד אין קץ, וזהו מ'משבח ומפאר עדי עד', ויכמאמר רז"ל (ברכות 17ב) צדיקים אין להם מנוחה בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל. ונעם ה' ותענוג הוא הוא מבחינת גלוי משמו הגדול כו', אשר כדאי כל יסורי גיהנם כדי לחזות בנעם ה', ויכמאמר רז"ל (חגיגה 10א) מוטב דלידייניה כו'.

והנה אמרו רז"ל שאברהם בחר לו שעבוד גלות תחת יסורי גיהנם. כי הנה ענין הגיהנם הוא כדי לצרף הנפש מחולאת הרע אשר בקרבה, כמו מצרף לפסח שהפסלת והסיגים נשרפים תוך הכור ונשאר הכסף נקי מפל סיג, כך כדי שתוכל הנפש לקבל אור ענין העליון להיות נהנים כו', צריכה להתברר תחלה באש של גיהנם להפריד הרע מן הטוב, כי 'לא יגורף רע' כתיב.

והנה אברהם בחר לו שעבוד גלות, שהוא גם כן בחינת ציוף לנפש, כמו שכתוב 'מכור הפרזל ממצרים' (דברים 17, ו) וגלות אדם נקראת 'כור עני כו'.. אך הנה הנשמה היא נבראת ובעל גבול, ואי אפשר לנפש לקבל

בחינת עבודה לישראל שהקריבו את לבן לאביהן שבשמים, ואולם עבודה כזה אינה מבחנת, רק בפה רף ולא בכל רוח ונפש, וזהו ויעבדו מצרים את בני ישראל מפרך, אמנם אינו רק בפרך בפה רף פנוף, והבן:



וימרו את חיהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה (א יד)

תורה אור

נבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א

אריכות הגלות הוא כדי לזכות לגלוי פנימית התורה שיהיה לעתיד לבא

הנה כתיב 'ימי צאתך מארץ מצרים ארצנו ונפלאות' (מכה 1 טו), שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עקר תכלית המכון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה היה בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים דבר ה' (דברים ה ד), וכמו שכתוב 'ונה לך האות כו' בהוציאתך את העם ממצרים תעבדו את האלקים על החר הזה' (שמות ג יב), כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגלוי פנימית התורה שיהיה לעתיד לבא.

'וימרו את חיהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה' כמו על למוד התורה ביגיעה שעל ידי זה יזכו לגלוי פנימיות התורה לעתיד לבוא

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימרו את חיהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה קאי גם על זמן האחרון. וימרו את חיהם היא התורה, פי היא חיינו, בעבדה קשה דא קשיא, 'בחר' דא קל וחר. ויבכל עבדה בשדה דא בריחא, ויבליבנים דא לבון הלכתא (וזהו ח"ג קנג). ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחמר ובלבנים וכו' למתן תורה כך גם כן על ידי לבון הלכתא שבזמננו זה, יזכו לגלוי

ברורי לבושים ובתים בחינת מקיפים, הנה הברור הזה הוא על ידי בחינת חכמה בחינת משניות.

אך להיות נמשך חכמה עילאה חכמתו יתברך חכים ולא בחכמה ידיעא להיות בחינת הברורים, הוא על ידי התנאים בעלי המשנה, וכמו שכתוב 'והאתנים מוסדי ארץ' (מכה ו ב) 'אתנים' אותיות 'תנאים', שהם המיסדים את הארץ, בחינת תורה שבעל פה, וכמו שכתוב 'משפיל לאיתן', שמשכיכים מבחינת משפיל.

ולכן נקראת מלכתא, שיחוד המלך עמה הוא תמיד, ויחוד זה הוא המשכת מיין דכרין דחכמה עילאה לברר המיין נוקבין דבין. והינה על ידי התנאים חכמי המשנה, פי תנאים אותיות אתנים שמקבלים מבחינת חכמה, על דרך משה קבל תורה מסיני כו' עד ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה, הרי קבלתם ממשה שהוא בחינת חכמה.

ולכן עקר פסקי הלכות שלהם לא היה על פי הכרעת שכלם, רק ממה שקבלו איש מפי איש עד משה (ויקרא רז"ל (סוכה כח). גבי ר' אליעזר י"ב אמר להם שמעתי י"ח אמר להם לא שמעתי. וכן גבי עקביא בן מהללאל. אני שמעתי מפי המורבים כו'). והינה לפי שהיו בבחינת אין ובטול ממש, על פן הארה בהם בחינת משה שהוא בחינת בטול אמתי, ונחננו מה. ולכן ההלכות שאמרו התנאים במשנה הם בחינת אלקות ממש, שהוא מה שנמשך אחר ברור ב' דמ"ה דחכמה עלאה. ולכן מותבינן תיובתא מנייהו.

וזהו שאמרו רז"ל (ויקרא ז א) אין הגליות מתפנסות אלא בזכות המשניות שנגאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם. פי ענין קבוץ גליות הוא ענין ברור והבדלה כו', הוא בזכות המשניות בחינת ברורים פנ"ל.

הארת תענוג העליון שהוא בלי גבול עדי עד, אלא על ידי התלבשות אור התענוג בכלי ולבוש, כמו שכתוב 'עטה אור פשלמה' (תהלים קד ב) שהוא אור תורה, וכמו שכתוב 'ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן' (בראשית ב ט).

כי 'עדן' הוא בחינת מקור התענוגים, ונהר יצא מעדן זה 'להשקות את הגן' הינה בחינת ג'ין סדרים דאורייתא, פי אורייתא מחכמה נפקת, ואין התלבשות אור אין סוף ברוך הוא אלא בחכמה, כח מ"ה, בחינת בטול, ונחננו מה כו'. ולכן על ידי התורה תוכל הנשמה להשיג שמו הגדול, פי כל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא כו'.

וזה שאמרו רז"ל ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות (שהש"ר פ"ו, ט ב) ושמינים פילגשים אלו הבריות (ראה רד"ל שם), ועלמות אין מספר אלו ההלכות. והנה דמיון ומשל המשניות למלכות, וכמאמר רז"ל מתניתא מלכתא, הוא על פי מאמר רז"ל אשה מזרעת אדם שממנו בשר כו', נמצא שעקר הורעת הולד הוא מטפת נוקבא, וכמו שכתוב אשה כי תזריע וילדה כו', וטפת דכר הוא רק כדי לברר טפת נוקבא שמהטוב ומבחר נוצר הולד.

וכך הנה המשניות הם בחינת ברורים, בחכמה איתברירו טמא וטהור אסור ומתור. פרוש 'מתור' שאינו אסור וקשור בידי החיצונים, ויוכל לעלות ולכלל בקדשה, פי הדים הוא הנפש.

והנה מכל מאכל אשר יאכל נהפך לדם, פי תלת שליטין אינון, כבדא ולבא ומוחא, שנתברר הדים ברור אחר ברור, ובכח האכילה הוא קורא ומתפלל בכל לבבו ובכל נפשו כו'. אבל מאכלות האסורות, הגם שלומד ומתפלל בכח האכילה הרי היא אינה עולה לה' להיות בכל לבבו כו' והוא ברורי המאכלים. וכן

כי לא כנשים המצרים העברית כי חיות הנה (א ט)

דברי ישראל

רבי ישראל ממודו"ץ זיע"א

יראת עניני עולם הזה היא דאגה ומרה שחורה ואלו יראת שמים היא חיות ושמחה

דקדק באור החיים מלת 'כנשים' למה לי, עין שם, ויש לומר בדרך רמז, דיודע מדת היראה היא מכנה בשם אשה, כמו שנאמר 'אשה יראת ה' היא תתהלל', ויודע יראה החיצונית, הינו יראת עולם הזה, היא דאגה ומרה שחורה, לא כן יראת ה' היא חיות ושמחה, כמו שנאמר 'עבדו את ה' ביראה וגלו ברעדה'. זהו כי לא כנשים המצרים, הינו יראה החיצונית, העבריות, הינו יראת שמים, כי חיות הנה, הינו חיות ושמחה כנ"ל:



ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו, ותחד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה (ב ד)

אור פני משה

רבי משה מפשעווארסק זיע"א

תוכחת מוסר ללמד לשמה ובאהבה ולא בעצלות, ויעזרהו השם יתברך שיהא פניו ללמד וישלים עמו היצר

הנה הגם שלא יבצר לצדיק חלקו בארץ החיים, אמןם אנחנו צריכים שלא לבון אל הפגס הזה, רק לידע שיש ויש ולעבד מאהבה ובה לאדון עולם יתברך שמו לעד ושכרנו לא יקפח מאתו יתברך.

ואפשר זה רומז ותתצב אחתו זה התורה כמו שנאמר 'אמר לחכמה אחתי כו' (משלי

ז ד), רצה לומר התורה עומדת מרחוק מן אדם ואין משיג תוכיותה כלום, ומפרש מפני מה, לזה אמר לדעה, רצה לומר בשביל שרוצה

'ופלגשים' אלו בריתות, כמשל הפלגש שיחוד המלך עמה רק באקראי ובהצנע כו', וכך הנה המשכת חכמה עילאה בבריתות הוא לפרקים, וכמאמר רז"ל (חולין קמא). כל מתניתא דלא מתניא בי ר' חיא ור' אושעיא לאו מתניתא, מה שאין בן מתניתין מותבינן מינה תיובתא ואין להשיב. ולמעלה היא ענין מאמר רז"ל מיכאל עומד ומקריב נשמות הצדיקים על גבי המזבח שהוא בחינת ברור בנשמות הראויים לכלל באור אין סוף שהוא לפרקים כו'.

ועלמות אין מספר' אלו ההלכות, שהן מירות האמונות דלא מותבינן מנייהו תיובתא כלל, וכמאמר רז"ל גברא אנברא קא רמית, שנקראות 'עלמות' לשון בתולות, עד לא קבילת דבר אקרי כו'. שאין השראת חכמה עילאה דאצילות בתוכו, כי תלמוד בבליה ונקרא בורא חשף שאין מאיר שם חכמה עילאה בגלוי כו', רק שהן בחינת כלי מכון להשראת חכמה עילאה כדכתיב 'בתולות אחריה רעותיה מובאות לה תובלנה בשמחת וגיל תבואנה בהיכל מלך'.

וזהו ענין לבון הלכתא, שצריך ללבן ההלכות ולהמשיך בתוכן חכמה עילאה, חכים ולא בחכמה ידיעא כו', חכמתו יתברך כו' שבה מלבש בחינת עין העליון ובחינת שמו הגדול כו'. **ולבון** הלכתא הוא על ידי קשיות ופרוקים, כענין שמצינו ב'רשב"י בפרק במה מדליקין (שבת לג.) שעל ידי זה ממשיך עמק החכמה. וזהו בחינת לבון, שממשיך מבחינת לבן העליון שהוא בחינת פתח וחכמה. וזהו ענין עצי הלבנון, וכנודע מענין בגדי לבן דכהן גדול ביום הכפורים וכל ענין העבודה גם עכשו בלבון הלכתא זהו לברר ברורים הנ"ל. ואז לעתיד לבוא פתיב 'בתולות אחריה רעותיה מובאות לה':



גֹּאֲזוֹן, אִפְלוּ הֲכִי אִם אֵין בּוֹ יִרְאת שְׁמַיִם לְלַמֵּד בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוּ, פּוֹשֶׁטת יָדָה וְחוֹטֶטֶת. **אֲמַנָּם** וּתְפַתַּח הַשְׂכִּינָה וּתְרַאֲהוּ אֶת הַיֶּלֶד, רָצָה לומר שְׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמְנַקָּה אֶת עֲצָמוֹ כְּמוֹ יֶלֶד בֶּן שָׁנָה לֵהוֹיֹת בְּלֹא חֲטָא. וּמִפְרֹשׁ אֵיךְ וּמָה יָבֵא לָזֶה הַתְּשׁוּבָה, לָזֶה אָמַר וְהִנֵּה נֶעֱרַב בְּכָה, רָצָה לומר אֵף שֶׁהוּא נֶעֱוֹר וְרִיק מִכָּל חֲקֻמָּה, אִפְלוּ הֲכִי כִּפְאֶשׁ יִבְכֶּה בְּתַפְלָה לְאֵל יִתְבַרֵּךְ, אֲזִי וְתַחֲמַל עֲלָיו וְתֹאמַר לְפָנָיו יִתְבַרֵּךְ מִיְלֵדֵי הָעֶבְרִים זֶה רָצָה לומר מִרַק אֶת עֲצָמוֹ וְהָרִי כִּיֶּלֶד שְׁעֵשׂוּעִים.

אֲזִי וְתֹאמַר אַחֲתוֹ, רָצָה לומר הַתּוֹרָה עוֹרֶכֶת מִלְחָמָה וְקָרַב עִם הַיֵּצֵר הָרָע עֲבוּרוֹ, וְאוֹמְרַת לְבַת פְּרַעֲהַ הַאֵלֶךְ כּוֹי, רָצָה לומר הַצַּדִּיק הִזָּה בּוֹחֵר הַתְּבוּדוֹת וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה תְּמִיד וּמֵאֲזִין יִתְפַּנֵּס, לָזֶה אָמַר הַאֵלֶךְ וְקִרְאֵתִי לָךְ דִּיִּיקָא, רָצָה לומר מִה שְׁנוֹגֵעַ לָךְ הוּא מְזוֹן הַגּוֹף הַהִכְרָחִי שֶׁהִלַּל מִלְּבַשׁ בְּעוֹר הַנְּחָשׁ בְּנוֹדַע, אִשָּׁה כּוֹי רָצָה לומר הַאֲתָן בְּלִבְךָ מִתְּנָה הָעֶבְרִים שֵׁיִסְפִיקוּ לּוֹ כֹּל צָרְכּוֹ וְהוּא יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה. אֲזִי וְתֹאמַר לָהּ בַת פְּרַעֲהַ לְכִי, רָצָה לומר גַּם הַיֵּצֵר הָרָע מִסְפִּים אֲתוֹ שִׁיְהִיָּה מְחוּבָשִׁי בֵּית הַמְדַרְשׁ תְּמִיד. וְהַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ בְּרַחֲמָיו יִשִּׁים בְּלִבְנוֹ אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאֵתוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבְ שְׁלָם אָמֵן:



וְתַחֲמַל עֲלָיו וְתֹאמַר מִיְלֵדֵי הָעֶבְרִים זֶה (ב) (א)

שְׂאִרֵי יִצְחָק

רַבֵּי יִצְחָק זְעֵלִיג מִסּוּקוֹלוֹב זִיע"א

בַּת פְּרַעֲהַ רִאֲתָה הַשְׂכִּינָה שְׂרוּיָה בְּמִשְׁהַ בַּעַת בְּכִיּוֹ וּמְתוּדָ כִּךְ עָלָה בְּלִבָּהּ לַחֲמַל עָלָיו

קִשָּׁה מִה טַעַם חֲמַלָה בַּת פְּרַעֲהַ עַל מִשְׁהַ וְאֲמַרָה מִיְלֵדֵי הָעֶבְרִים זֶה, הֲלֹא אֲדַרְבָּה אִם מִיְלֵדֵי הָעֶבְרִים הוּא, מִחֲבִיבַת הַיָּתֵה לְהַשְׁמַע לְגִזְרַת אֲבִיָּה.

לֵידַע תְּמִיד מִה שְׂכָר יַעֲשֶׂה לוֹ לְעֵתִיד וְאֵין עוֹבֵד מֵאַהֲבָה, לְכָךְ אֵין הַתּוֹרָה מְגַלָּה סִתְרָה לְאוֹתָם בְּנֵי אָדָם שְׁלוֹמִדִים אוֹתָהּ בְּשִׁפְהַ רְפָה, רַק לְהַמְתַּדְבָּקִים בָּהּ מֵאַהֲבָה מְגַלָּה סִתְרֵיהֶּ וּמְצַפּוֹנֵיהֶּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר 'אַבִּיעָה לְכֶם רֹחִי אֹדִיעָה דְבָרֵי אֲתָכֶם' (מְשַׁלֵּי א' כג).

וְכֹא הַכְּתוּב וְרַמְזוֹ שְׂרָאוּי לְלַמֵּד מֵאַהֲבָה וְלֹא בְּעֲצָלוּת, כִּי חֵס וְשְׁלוֹם הַלְמוּד הָרַע הֵהוּא בָּא בְּקַלְפָה חֲלִילָה, כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּסִפְרַ הַזֶּהר (תִּיקוֹן¹ כ"ה: תִּיקוֹן ע') אוֹרִינְתָא בְּלֹא דְחִילוֹ כּוֹי כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר וַיַּחֲר אָפּוֹ כּוֹי, וְזֶה אוֹמְרוֹ, הֲלֹא יֵשׁ לַעֲמַת בֶּן אָדָם דְּבָר אֲשֶׁר יִגּוֹר מֵאֵד מִמֶּנּוּ. **כִּי** וְתַרְדַּ בַּת פְּרַעֲהַ זֶה כַּח שֶׁל יֵצֵר הָרָע אֲשֶׁר בְּתַחֲלָה תֵשׁ כַּחוֹ בְּנִקְבָה כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית ד' ט) 'לְפַתַּח חֲטָאת' לְשׁוֹן נִקְבָה, וְאַחַר כֵּךְ 'רִבִּין' כְּזִכְרֵי, עֵינַי מְדַרְשׁ שְׁמוּאֵל עַל פְּסוּק זֶה, וְגַם הוּא נִקְרָא פְּרַעֲהַ עַל שֵׁם פְּרַעוֹן שֶׁשְׁמִשְׁלָם הַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ לְשׁוֹנָאֵיו אֶל פָּנָיו לְהֶאֱבִידוֹ עַל יְדֵי הַסְּתִיו.

הִנֵּה הוּא יוֹרֵד לְרַחֵץ לְהַתְּעַנֵּג עַל הַיָּאֵר זֶה עוֹלָם הַזֶּה הַמְּלֹא יְאוּרִים וְקָבְרִים, וּמִפְרֹשׁ מִה הוּא תְּעַנּוּגִיו, לָזֶה אָמַר וּנְעֲרַתֶּיהָ רָצָה לומר הַמְּנַעֲרִים מִחֲקָמָה וְהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתָהּ, הוֹלְכוֹת לְמִיתָה עַל יַד הַיָּאֵר דִּיִּיקָא כְּמוֹ רֹחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת לְמַטָּה, הִנֵּה זֶה הוּא תְּעַנּוּגִיו שִׁיּוֹרֵד וּמִסִּית וְעוֹלָה וּמְקַטְרֵג וְנוֹטֵל נִשְׁמָה, וְהַגּוֹף נִשְׂאָר עַל יַד הַיָּאֵר דִּיִּיקָא, כִּי צָרִיךְ לְהַתְּגַלְּגַל עוֹד.

וְעוֹד זֹאת לוֹ, כִּפְאֶשׁ וְתֹרָא אֶת הַתְּכָה, רָצָה לומר כִּפְאֶשׁ הוּא רֹאָה תִּיבָה וּמְלָה בְּדַבְרֵי תּוֹרָה אֲשֶׁר מְדַבֵּר אִישׁ הַהוֹלֵךְ בְּעֲצָתָהּ, וְזֶה אָמַר כִּפְאֶשׁ וְתֹרָא אֶת הַתְּכָה בַּתּוֹךְ הַסּוּף זֶה יִם הַחֲקָמָה, כִּפְאֶשׁ רֹאָה תְּרַאָה דְּבָרֵי תּוֹרָה שִׁיּוֹצֵאִים מִפֶּה שְׂאִינוֹ טְהוֹר, אֲזִי וְתִשְׁלַח אֶת אֲמַתָּה וְתַחֲקֶה דִּיִּיקָא לְקַלְפָה רַחֲמָנָא לְצַלָּן.

וְאַכְשֶׁר זֶה רְמִזוֹ חַו"ל (סוֹטָה יב:) שְׁנוֹשְׁתְּרַבֵּב אֲמַתָּה שׁוֹשִׁים אֲמָה, רָצָה לומר אֵף מִי שֶׁהוּא גֹאֲזוֹן יוֹדַע שְׁשִׁים מִסְכָּתוֹת כְּמַנְיָן

בפשטות, ו'אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת כו'. ב, מציאות וגלוי הרע שבאדם, שלכן הוא מספר בגנות חברו כו'.

ג, הדבור דלשון הרע (מה שאחד מדבר על חברו), גם אם אין רצונו להזיקו, אפילו כשאין פגנתו לספר בגנותו ואינו מדבר בשנאה, כי אם עצם הדבור אודות הרע שבחברו, פעלתו הלאפטובה של חברו (וכיוצא בזה) – מורה ומדגיש את הפרוד והחלוק בין אחד לשני.

והנה, בב' הפרטים הראשונים שב'לשון הרע דומה הוא לשאר חטאים: כשם ששאר חטאים (בדעות, במדות או במעשה) אינם פוגעים בבחירתו של הקדוש ברוך הוא ב'שאל, מאחר שהבחירה היא מצד הבוחר ולא מצד מעלתו של הנבחר, כן הוא ב'לשון הרע, שאינו פוגע בבחירת הקדוש ברוך הוא;

אבל זה שלשון הרע גורם לפרוד ומחלקת, הרי זה בסתירה לבחירה זו. הבחירה היא בהמציאות דעם ישראל, עם אחד. כלומר: אף שבחירת הקדוש ברוך הוא אינה בגלל המעלות (הרוחניות) שבבני ישראל, כי אם אף ורק מצד בחירתו ותברך התפשית – מפל מקום, צריך להיות 'חפצא' של עם ישראל שבו היא הבחירה; וכאשר יש פרוד בין אחד לחברו (בהנהגה חיצונית על כל פנים) חסר בהמציאותה של החפצא ד'עם) אחד'.

וזהו פרוש דייק דברי חז"ל שדאגת משה היתה מזה שיש ביניכם לשון הרע' (דהינו אמירתם למשה 'מי שמך לאיש שר ושפט עלינו לה'רגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי') – (ולא הדגישו הפרט דהלשנה לפרעה) – כי זהו עקר המונע להגאולה: עצם הדבר שכן ישראל אינו נמנע מלדבר לשון הרע על איש אחר מבני ישראל מורה על הפרוד שיש בבני ישראל; ולכן זה דוקא (גם

ונראה דחזינו דהפתיח מקדים ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה, ודרשו ז"ל (שמות רבה א כד) ראתה השכינה עמו. והנה קיימא לן (שבת ל:) דאין השכינה שורה מתוך עצבות, אם כן פשראתה השכינה הנער בכה, הנה קשה בעיניה אף תציר השראת השכינה במקום בכה. ובכל מקום שמצינו השראת השכינה שם עז וחדרה. וכאן ראתה לא כן. ובטח בעת שראתה השכינה גם היא נתמלאה שמחה.

אך מצינו בחגיגה (ה) 'במסתרים תבכה נפשי' (ירמיה יג יז) – מפני גאותן של ישראל שנטלה מהם ונתנה לאמות העולם, ובבתי גואי יש בכה אפלו במקום השראת השכינה. על כן מזה שראתה השראת שכינה ונער בוכה, נכנס ללבה לחמל עליו נגד גורת אביה.

וזה שאמר הפתיח מילדי העברים זה, פרוש שהשיבה לעצמה או לנערותיה שאמרו (שמות רבה א כג) כלום מלך גזר גזרה ואין בניו מקימין אותה, ועל כך השיבה מילדי העברים זה שבוכה בעת השראת השכינה, ובכה כזו מביאה לחמלה יתרה:



וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (ב יד)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

ביאור השיבות דלשון הרע לגאולת ישראל

על הפסוק 'וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר' איתא בתנחומא שאמר משה יש ביניכם לשון הרע והיא אדם ראויין לגאולה. וצריך להבין, מהי השיבות דלשון הרע לגאולת ישראל, ועד כדי כך שבוזה תהיה תלויה גאלתם משעבוד האמות.

בלשון הרע – ג' ענינים, בכללות: א, הזק חברו על ידי לשון הרע, פמובן

כו'. דהנה ידוע מה שמוכא בספרים וגם אגן הארכנו בזה כמה פעמים, כי כל זעקת ישראל לא היה מחמת צער שעבודם, אלא כי לא היה ביכולתם לעבדו ותברך שמו מתקף הגלות.

וזהו שאמר הכתוב ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה' (ב כג), רצה לומר מחמת העבודה שלא יכלו לעבד אותו ותברך שמו, גם 'עבודה' עם הכולל גימטריא 'אלהים', שצצקו אל ה' עבור שלא היה התגלות אלקות כראוי.

וכמו אז פן גם עתה ראוי לכל איש ישראל שיתלהב לבו בקרבו, וכמו אש יבער ותוקד בו הצער הלז שאין גלוי האלקות מפרסם לעין כל ומתי נזפה ונגלה כבוד ה' לעיני כל חי וכו'.

וזהו וירא אליו מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה, לזה נתראה אליו מלאך ה' בלבת אש, כי עלה שלהבת האש אשר בערה בקרבם על צער השכינה המרמז בתבת 'בלבת' גימטריא דל"ת, רמז על שכינתא קדישא פני"ל, בשבילה צצקו מתוך הסנה, כי בכל צרתם לו צר כביכול ולזה בתוך הסנה.

ולכן ויאמר משה אסרה נא ואראה כו' לא יבער הסנה, כי כשישראל צועקים בכל לב ועקר פונתם לא מחמת הנוגע לצער עצמם כי אם על גלות השכינה הקדושה. ואם פן מדוע לא יבער ויכלה הסנה הוא הגלות.

עד שהשיב לו השם ברוך הוא וארד להצילו כו'. וארד' לשון רדוי וממשלה, שבאמת אעשה רצונם ואמלא משאלותם לגלות את ממשלתי לעיני כל חי, ולכן ארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא, רצה לומר להעלותו מן הארציות את השכינתא קדישא הרמוזה במלת 'ההוא'. ועל ידי זה פאשר יכלו

אם לא היה מלשין עליו בפני פרעה) עורר דאגתו של משה ויאמר מעתה שמה אינם ראויין להגאלי' (חלק לא עמ' 12):



וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אבל

(ב כ)

שפת אמת

רבי יהודה לייב מגור זיע"א

התקומות החשך וההסתור על אף התלהבות וקדשת בני ישראל הוא פלא עצום יותר מפלאי ונוראות הגאולה

בלבת אש מתוך הסנה (ג ב). במדרש אני ישנה כו'. כמו שכתבנו כבר מזה, כי הבורא ותברך נגלה אליו מתוך החשך, להודיעהו כי הגם שבני ישראל שרוין בגלות מפל מקום ההתלהבות נמצא בתוכם, רק שהוא נסתר.

וזהו שנאמר הסנה בער כו' מדוע לא יבער הסנה, כי לפי רב התלהבות הקדושה שנמצא אצל בני ישראל הוא דבר פלא ונפלא איך מתקנים החשך וההסתור, והוא יותר פלא ונוראות הבורא ותברך מנוראות של הגאולה, והבן. ונאפשר זה נרמז באמירת אנשי פנסת הגדולה הן הן נוראותיו כו' (יומא טו:ט) כמו שנתבאר [שנת תרל"ט]:



דעת משה

רבי משה אלקמים בריעה מסוּז'ניץ זיע"א

זעקת ישראל לא היתה על צערם אלא על שאין ביכולתם לעבדו כראוי | על כל בר ישראל להצטער ולראוב על שאין גלוי האלקות מפרסם לעין כל

וירא אליו מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה

חס ושלום יתְּרַבָּה עֲלָיו יסורים גם כן יִהְיֶה גֶרַע לוֹ לִידַע ה', רק יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִהְיֶה מוֹעִיל וְיִקְבַּל הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה הַתְּשׁוּבָה בְּלֹא יסורים וְיֵאמֶר דִּי.

וְגַם מְאֹמֵר הַגְּמָרָא (כתובות לג): אֶלְמָלָא נְגוּדָה כּוּי אַף עַל פִּי שְׂלֵא דְמִי לְשָׁם, אַף עַל פִּי כֵן אֵין אָדָם יְכוּל לְשֹׂאת יסורים, וְתַפְלָה מוֹעִיל מִחֲמַת רַחֲמָנוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה הוּא לְאֵין שְׁעוֹר, וְאִם יִתְּפַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה נְפֻטָר מִיִּסוּרִים וְנִחָשֵׁב כְּמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ, הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה מְרַחֵם עָלָיו וְיוֹעִיל לוֹ תְּשׁוּבָה לְכַד בְּלֹא יסורים, לְכַף הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה דֵּן אוֹתוֹ וְנִקְרָא אֹז 'אַל שְׂדִי' שִׁיתְּפַלֵּל אָדָם לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה שְׂיֵאמֶר דִּי בְמַעַט וְאֵף מַעַט לֹא יַעֲשֶׂה.

וְכוֹדָאִי אִם יִתְּפַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמִתְּפַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה שְׂלֵא יִהְיֶה לוֹ יסורים, הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה הוּא רַחוּם וְחַנוּן בְּוֹדָאִי מְרַחֵם עָלָיו וְנְפֻטָר מִיִּסוּרִים כְּדִכְתִּיב 'וְחַנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן' (שמות לג ט), כְּמֵאֲמֹר הַמְדַרְשׁ מִי שְׂאִין לוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים אֲנִי עוֹשֶׂה חֶסֶד עִמּוֹ בְּחַנּוּם.

וְעוֹד יֵשׁ לְבָאֵר לְפִי מַה שֶּׁכָּתֵב הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ אַבְרָם ק' בְּעֵרְדִיטְשׁוֹב בְּסַפְרוֹ, 'אַל שְׂדִי כְּתִיב דִּי בְּאֶלְקוֹתוֹ, פְּרוּשׁ מִחֲמַת אֶהְבָּה שְׂאוֹהֵב הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה לְיִשְׂרָאֵל יֵאמֶר הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה דִּי לוֹ אַף שְׁעוֹכְדִים לוֹ מַעַט, כִּי לְפִי שֶׁהוּא צְרִיף לְעַבְד אוֹתוֹ אֵין שְׁעוֹר וְאֵין בִּיכְלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'אֵלוֹ פִּינוּ מֵלֹא שִׁירָה כִּסִּים וְכוּי' (תפילת נשמת).

עַל כֵּן יִתְּפַלֵּל אָדָם וְיִכְלַל עֲצֻמוֹ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיִתְּפַלֵּל שִׁיְהִיָּה דִּי הַתְּשׁוּבָה שִׁיעֲשֶׂה אַף שְׂאִינוּ כְּרֹאִי, מִחֲמַת שֶׁחֻטָּא אֵין יְכוּל לְכוּא לְיַדִּי תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, רַק שִׁירְצָה לְכוּא לְיַדִּי תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה כְּכֹל לְבוֹ, יְהֵא גַם כֵּן הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה בְּאֶהְבָּה לְיִשְׂרָאֵל שְׂיֵאמֶר דִּי לוֹ בְּתְשׁוּבָה, וְלֹא יִהְיֶה צְרִיף אָדָם לְיִסוּרִים

הַמַּסְכִּים, וְאֹז מִמִּילָא וְעַתָּה הִנֵּה עֲצַמְתָּ כְּנִי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי לְשִׁמְעַתְּ תְּפִלוֹתֵיהֶם:



וְיֵאמֶר אֱלֹקִים אֵל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וְיֵאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם (וְיֵאמֶר אֱלֹהִים אֵל מֹשֶׁה, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַר מַמְל, אָמַר לִיה הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה, שְׁמִי אֶתָּה מִכְּקֹשׁ לִידַע, לְפִי מַעֲשִׂי אֲנִי נִקְרָא, פְּעֻמִּים שְׂאִנִּי נִקְרָא בְּאֵל שְׂדִי, בְּצַבָּאוֹת, בְּאֱלֹהִים, כְּה', כְּשְׂאִנִּי דֵּן אֶת הַבְּרִיּוֹת אֲנִי נִקְרָא אֱלֹהִים, וְכְשְׂאִנִּי עוֹשֶׂה מַלְחָמָה בְּרַשְׁעִים אֲנִי נִקְרָא צַבָּאוֹת, וְכְשְ�אִנִּי הוֹלֵךְ עַל חֻטְאֵיו שֶׁל אָדָם אֲנִי נִקְרָא אֵל שְׂדִי, וְכְשְׂאִנִּי מְרַחֵם עַל עוֹלְמֵי אֲנִי נִקְרָא ה', שְׂאִין ה' אֵלֹא מִדַּת רַחֲמִים שְׂנֵאמֶר ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן, הִי אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, אֲנִי נִקְרָא לְפִי מַעֲשִׂי, שְׁמוֹת רַבָּה ג' ו') (ג יד)

בְּנוֹרֵי אֲבִיב

רַבִּי יַעֲקֹב אַרְיָה מְרֵאדוּזִימִין זִיע"א

אֵין שְׁעוֹר לְרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְּרַבָּה וְאֵף מִי שֶׁנִּגְזַר עָלָיו יסורים יִתְּפַלֵּל וְיִחָשֵׁב לוֹ כְּאִלוֹ עֶבֶר הַיִּסוּרִים

אֵין הַמְּפָרְשִׁים מְפָרְשִׁים מַה הַפְּרוּשׁ תּוֹלָה עַל חֻטְאֵיו, לְמָה שֶׁם גַּם כֵּן לֹא יִהְיֶה בְּמִדַּת הַרַחֲמִים. רַק אֶפְשָׁר לוֹמַר הַפְּרוּשׁ הוּא כְּמֵאֲמֹר הַגְּמָרָא (יומא פו). עֶבֶר אָדָם עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתַת בֵּית דִּין תְּשׁוּבָה תּוֹלָה וְיִסוּרִין מְמַרְקִין, שֶׁם צְרִיף לְהִיּוֹת תְּפִלָּה לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה, שִׁיתְּפַלֵּל אָדָם לְהַשֵּׁם יִתְּרַבָּה בְּזַה הַמַּדָּה אֵל שְׂדִי, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ מִי שְׂאֵמֶר לְעוֹלְמוֹ דִּי יֵאמֶר לְצַרְתִּי דִּי שְׂלֵא יִרְבֶּה יסורים לוֹ.

וְגַם הַכּוֹנֵה שְׂאֵמֶר לְעוֹלְמוֹ דִּי, עוֹלָם הוּא הָעֵלֶם, וְהִיָּה שׁוֹמֵל שְׂלֵא יִהְיֶה הַרְבֵּה מְאֹד הָעֵלֶם, עַד שְׂלֵא יַדַּע הָאָדָם מִחֲמַת הָעֵלֶם גְּדוֹל וְלֹא יוֹכַל לִידַע מַה, שִׁיְהֵא לוֹ עֲבוּדָה רַבָּה לְגַרְשׁ מִמֶּנּוּ הַחֻשָּׁף לְהִיּוֹת מְאִיר לוֹ אֱלֹקִים, לְכַף אָמַר דִּי מִלְּמֻשָּׁף הָעֵלֶם, כֵּף יִתְּפַלֵּל שְׂאֵם

רמז לו שפשיעוּב התורה ירפה ידיו ממנה, חוזרת לנחש ומקטרגת עליו.

ויאמר אליו שלח ידך ואחוּז בנבוכו, מה שאמר לו בנבוכו, לרמז לו דאם אדם עזב את התורה וגבר עליו יצרו, יתחיל לאחוּז אפלו במעט מן התורה, ומן המעט יבוא להמרבה. וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה ככפו, לרמז, דאף על גב דעזב אדם את התורה, פשיעוּזר לעסק בה יחזר לשרשו הראשון, והנחש יתפף למטה אלהים חיים:



תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחסאת עמך (ה טו)

בית אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א

המלצת זכות על עם ישראל אשר טרדות הפרנסה מונעים מהם לעבודו יתברך כראוי

תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחסאת עמך. 'תבן' מרמז על פרנסה, וגם הוא לשון תבונה, הינו כי פרנסה אין, כל ראש לחלי וכל לבב דני, ותבונה גם כן אין, על ידי הטרדות ובלבול הדעת מקשי הפרנסה שאינו יודע באיזה עולם הוא, ולבנים אמרים לנו עשו, שהקדוש ברוך הוא אומר הלפן חטאיכם.

וחסאת עמך, שאמה אומר שעמך חטאים. אם תתן להם פרנסה בהרחבה ודעה מישכת פלם יעשו רצונך בלבב שלם, וכמו שאמר הרב הקדוש מברדיטשוב זיע"ע: רבוננו של עולם תעשה חלוף עם ישראל, במקום עונות חטאים ופשיעים תתן סליחה מחילה וכפרה, ועוד תוסיף בני חיי ומזוני, ואז כשפל עניני הגוף יהיה להם ברנח ויכלו לעבד אותך:



למרק עונות, פי היסורים למרק הוא מחמת שעשה אדם פגם גדול בשמים, והשם יתברך יכול לתקן אותו הפגם אם ימחל לאדם ויהיה ברחמים עם האדם ודו"ק.

וזה שכתוב בגמרא ממרקין אותו יסורים, וזה הוא בלא תפלה, רק תשובה לחוד, לכך נקרא השם יתברך אז 'אל שדי', זה הוא מחמת אהבת ישראל, על כן מי שחטא משתמש השם יתברך בזה השם, שירגיש אדם להיות מבין שכונת השם יתברך לידע אדם להתפלל אצלו שיאמר ליסורים די להסירם ממנו:



ויאמר אליו ה' מה זה כידך ויאמר מטה, ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו, ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוּז בנבוכו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה ככפו (ד ב-ד)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

המתרפה מהתורה מעורר עליו קטרוג עד שיחזר לעסק בה

עוד יש לרמז בענין המטה על ענין התורה, כמו שידוע דעקר קיום העולם הוא על התורה, וסבת הרבן העולם הוא על בטול התורה, כמו שגאמר (ירמיה ט יא-יב) 'על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עונכם את תורתי. ועסק התורה יום אחר יום, כמו שאמרו (ספרי עקב מה) אם תעזבני יום יומים אעזבך.

וזהו שרמז לו מה זה כידך ויאמר מטה, היא התורה הנדרשת על מ"ט פנים טמא ועל מ"ט פנים טהור. ורמז לו דהמטה, שהיא התורה, צריכה שתהיה שמונה ביד העוסק בה להגות בה יומם ולילה. ואם ירפה ידיו ממנה, בזה מעורר עליו הנחש העליון, וזהו שאמר לו השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש,

אבל בהתחזקות יוכל להיות מענין 'פי כפר רצף'. הינו מהסדר שמות גופא, דאי תא במדרש בראשית (בר' ג ה) על התמשה אור דבעובדא דבראשית, שהם פנגד חמשה חמשי תורה, יהי אור פנגד ספר בראשית, שבו נתעסק הקדוש ברוך הוא ובכא את עולמו, ויהי אור פנגד ספר שמות שבו יצאו ישראל מאפלה לאורה.

וידוע גם פן מאמרם ו"ל (וזהו ח"א טו) על ויהי אור, אור דכבר הנה. והינו שענין הספר בראשית היא הבריאה הראשונה שבכא הקדוש ברוך הוא באפן זה שיהיה גם עניני מתריבן בעניני חשכות ואפל שמצד הגוף שהוא עפר מן האדמה, ושהאדם בעצמו ישוב ויבנה החרבות בכח התורה הקדושה שהיא הנשמת חיים.

וזה היה הענין הירידה למצרים שהיא מקום חשך ואפלו (גלו"ת מספר חשיך ואפ"ל) להתברר בכור הפרזל לצאת לאורה, זו תורה שקדמה לעולם (בר' א ה) שהיא הנשמת חיים. וזהו ענין הספר שמות שבו יצאו ישראל מאפלה לאורה.

כשהאדם בונה החרבות שהחריב מאיר לו הקדוש ברוך הוא שלא יפל בעצבות

ולכאורה לא יובן זאת, הלא היציאה מאפלה לאורה לא נזכר עד פרשת בא, וגם שם עוד לא יצאו לאורה בשלמות, כי היה עוד אחר כך ודיפת מצרים עד אחר קריעת ים סוף. ובודאי עקר הכונה שיצאו מאפלה לאורה היא על קבלת התורה שבפרשת יתרו. ואיך נקרא כל הספר שמות יצאו ישראל מאפלה לאורה, הלא לכאורה תחלת הספר מדבר מהתחלת שעבוד מצרים בחשכות גדול.

אך בודאי הכונה גם על תחלת הספר שהיא פרשת שמות גופא שיצאו מאפלה לאורה,

לא תאספון לתת תבן לעם ללכן הלכנים כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן (ה ט)

נפלאות חדשות

רבי חנוך העניף הכהן מאלכסנדר זיע"א

דאגת לב ומח קשה יותר ממלאכה מרבה

בשם הרב הקדוש רבי חנוך העניף הפתח וצ"ל מאלכסנדר, שהקשה למה הכביד פרעה על ישראל שלא לתן להם תבן והיה לו הפסד שלא עשו לו ישראל סכום הלכנים, מוטב היה לו לתן להם תבן רק שייכבד עליהם לעשות בכפל הלכנים ממה שעושים בכל יום. ואמר, שמנה נלמד שדאגה בלב ובמח קשה יותר לגוף ממלאכה מרבה.

פרעה רצה שאפלו שלא בשעת מלאכתו יחשבו

איך להשיג תבן ולא יחשבו על תכליתם

ולי נראה, כי פרעה הרשע רצה שבני ישראל לא יהא להם שעות לחשב בהתכלית איך שיצאו מהטמאה אל הקדושה, רק שישחשב תמיד אפלו שלא בשעת מלאכה איך להשיג תבן, וממילא לא יהא להם שעות לחשב התכלית איך שיצאו מהטמאה להקדושה:



שוככים

שיבת מיהודה

רבי אברהם אייגן מלובלין זיע"א

בשבת הראשונה של ימי השוככים צריך

התחזקות בשמחה

נשמת כל חי וגם נעריצף אכול בשמחה פי כפר רצף (פייט מנוחה ושמחה). יש לומר ששיף ביחוד בשבת קדש זה, כשנצרך ביותר להתחזקות להיות ביכלת לאכל בשמחה, מצד שהיא השבת הראשון של ימי השוככים, שגשבר לב האדם, ואיך חף אכל יטעם לו לאכל בשמחה.

אוצרות גאוני הדורות

הינה גם כן באורה, דהינינו בהנהורא דמגו חשוכא דייקא (וזהר ח"ב קפד).

וזה הוא מלח הנשמת חיים המאירה לגוף, ולעצמותה לא הגיע שום פגם. (פאמירתינו נ'שמה שנתת בי טהורה היא וכו' אתה נפתתה ואתה משמרה בקרבני, והינינו מכל פגם חס ושלום בעצמותה) ואורה הינה מאיר תמיד אף בזמן שהגוף הינה באפלה. ועל זה נקרא השבת קדש יומא דנשמתא (וזהר ח"ב רה.). וזהו נ'שמת כל חי וכו' אכול בשמחה פי כפר וצד':

הינינו ל'יהי אור, אור דכבר תהו. והינינו שפשהאדם מתחיל לעסק בבנינו השני בימי השוכבי"ם לשוב ולכנות החרבות שהחריב, מאיר לו השם יתברך שלא פל בעצבות, רק ישמח לבו באור דכבר תהו.

דהינינו בעצם הספר שמות שהוא פנגד ויהי אור, הרומו על יציאה מאפלה לאורה דכבר תהו, לא פציאה גשמיות מאפלה לאורה. שהביאה לאורה היא רק אחר היותו מקדם באפלה, אבל ביציאה הרוחניות מאפלה לאורה, נתברר אחר כך שגם מפקר בהיותו באפלה,

אוצרות גאוני הדורות

ונתבונן היטב במעשה שארע עם יוסף אצל אחיו, מזה נוכל לקח מוסר גדול אשר מי יוכל להתחכם נגד ה', דהנה ידוע פנות האחים ומפרש בפסוק מפני שראו מתוך חלומותיו שספר להם למשל ולמלך עליהם לכך רצו לבטל הדבר על ידי מכירתו לעבד, ואז ודאי אי אפשר שיבוא לתכלית גדולה ויתבטלו על ידי זה חלומותיו, אמנם נהפך זה עצמו לקיום חלומותיו ולהביא עליו גדלה.

והנה גם פרעה הרבה תחבולות רבות לבטל ישועת ישראל שראה באצטגנינות שלו, ומתחלה הטיל עליהם חמר השעבוד כדי שלא ירבו ויפוצו לרב, ועני העבודה היא מניעה לפרוץ ורביה, וזה בעצמו הפר עצתם וגרם לקרב ישועתם של ישראל, פי כבר עמדו המפרשים לבאר ענין הגאולה שנקראה ה' ממה שאמר לאברהם 'ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה', ובאמת לא היו פי אם רד"ו שנה ומה הינה זכותם, ותרצו קשי השעבוד השלים.

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א ח)

זכרון אהרן

נבי אהרן הכהן זצ"ל

אלו ידע פרעה מעשה מכירת יוסף הינה משכיל שאין עצה ותבונה כנגד ה'

הנה כבר נחלקו אמוראים בגמרא מאי אשר לא ידע, ושמעתי בשם חכם אחד לבאר פנות הפסוק על דרך זה. דהנה איתא דראו באצטגנינות שלהם שעתיד לעמד מושיעין של ישראל להצילן מידם, לכן השתדלו והרבו תחבולות כנגדו להתחכם לבטל ישועתו, אבל הוא לא ידע מעשה מושיעין של ישראל שאי אפשר להתחכם כנגדו בשום תחבולה, כמו שיכול האדם לקח ראינה לדבר מהמעשה שנועשה עם יוסף, ומזה נראה ונפר גדולים מעשה ה' אשר אם אדם רוצה למלט נפשו מדבר רע באיזה תחבולה בלתי שם ה' מבטחו, זה בעצמו נתהפך וגורם לו להיות סבה להרע לו בדבר זה בעצמו שרצה לתקן בו.

יש לו לחוש אולי ביציאתן יתגברו על המצרים לבזוז אותם גם כן, מה שאין פן אם קשי שעבוד ישלים זמנם ויצאו, על כל פנים לא יהיה כח בידם להתגבר על המצרים לבזוז אותם.

וְזֶה שְׁאָמַר פְּרַעַה הֵן עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ סִמְנָן שֶׁהִקְבִּיחַ רוּצָה לְמַהֵר גְּאֻלְתָּן, הִכָּה נִתְחַכְמָה לוֹ לְמוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פֶּן יִרְכָּה וְהִיָּה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, כְּלוּמַר לְבוּזוֹ אוֹתָנוּ, וְגַם וְעֵלָה מִן הָאָרֶץ. לְזֶה וְיִשְׁמֹו עֲלֵיו שְׂרֵי מַסִּים וְגו', כְּדִי שְׁקִשִׁי שְׁעִבּוּד יִשְׁלִים, וְסָבַר שְׁעַל כָּל פְּנִים לֹא יִתְגַּבְּרוּ בִּיציאתָן.



וַיֹּצֵא פְּרַעַה לְכָל עַמּוֹ לְאָמַר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיֹּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ (א כב)

לְקוּט הַמוֹסֵר וְאֲבְנֵי הַשִּׁהִם

רבי מיכאל פהן זצ"ל

הטעם שפרעה צוה שיהרגו את הבנים דוקא כיאור

יש לְהִבִּין מְדוּעַ בְּחַר פְּרַעַה בְּהַרְגִּית הַבָּנִים עַל יְדֵי הַשְּׁלִיכָתָם לַיָּאֹר דְּוָקָא, וְכִי לֹא יִכּוֹל הִיָּה לְצוּוֹת לְהַמִּיתָם בְּסַם אוֹ בְּחֶרֶב. וְנִרְאֶה לְבָאָר, בְּהַקְדִּים אֶת הַגְּמָרָא בְּסִנְהֶדְרִין (סו:), הַמְּסַפֵּרֵת עַל זְעִירֵי, שְׁמָכְרוּ לוֹ בְּמִצְרַיִם חֲמוֹר שְׁנוּצֵר עַל יְדֵי כְּשׁוּף, וְכֹאֲשֶׁר הִשְׁקִהוּ מִים בְּטַל מִמֶּנּוּ הַכְּשׁוּף, וְחִזַּר לְהִיּוֹת לוֹחַ שֶׁל עֵץ כְּבָרָאשׁוּנָה. וְכָתַב רַש"י, שְׁכַל דְּבָר שְׁנַעֲשָׂה עַל יְדֵי כְּשׁוּף, בְּטַל בְּמִים.

ועל פִּי זֶה נוֹכַח לֹמַר, כִּי נִמְנַע פְּרַעַה מִלְהַרֵּג אֶת הַתֵּינֻקוֹת בְּסַם אוֹ בְּחֶרֶב, שְׂמָא הִיּוּ מוֹסְרִים לְהַרְיָגָה תֵּינּוּק שְׁנַעֲשָׂה עַל יְדֵי כְּשׁוּף, בְּמִקּוּם בְּנֵם הָאֲמָתִי שִׁישְׂאָר אֲצִלָּם. לְפִיכָּךְ, צִוָּה פְּרַעַה לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַתֵּינֻקוֹת לַמַּיִם שְׁהָרֵי הַמַּיִם מְבַטְלִים אֶת הַכְּשׁוּף, וּבְזֹאת יִבְחָנוּ

ואיתא גַּם כֵּן בְּגִמְרָא יִשְׂרָאֵל אֵינָם רְאוּיִם לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בְּחֶסֶר מִנֵּן שִׁישְׁלִים עֲלֵיהֶם הַעֲבוּדָה, וְהוּא הַסְּפָה שָׂרְבוּ וַיִּפְרְצוּ יוֹתֵר מִמָּה שְׂרָאוּי לְהִיּוֹת כְּדִי שִׁיְהִי רְאוּיִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, הִנֵּה נִרְאָה כִּי מִתּוֹךְ כְּבֻדוֹת הַעֲבוּדָה הִיּוּ צְרִיכִים יוֹתֵר לְהַפְרוֹת וּלְהַרְבּוֹת, וּלְפִי זֶה הֵם עֲצָמָם גְּרָמוּ שְׁקָרְבָה יְשׁוּעָתָם. **וְזֶה** שְׁאָמַר הַפְּתוּב וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, כְּלוּמַר לֹא יָדַע מַעֲשֵׂה שְׁנַעֲשָׂה עִם יוֹסֵף בְּמִכְרֵתוֹ, וְאִם הִיָּה יוֹדַע דְּבָר זֶה אִיךָ נִהְפָּכָה מִחֻשְׁבֵּת הָאֲחִים הִיָּה לוֹ לִידַע שְׁלֹא יוֹעִיל לְהַתְחַכֵּם, כִּי אֵין עֲצָה וְאֵין תְּבוּיָה לְנַגֵּד ה'.



ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירכה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ (א טו-י)

יעלת חן

רבי אריה יהודה לייב תאומים זצ"ל

העריף פרעה שיצאו ישראל קדם זמנם מפאת קשי השעבוד כדי שלא יוכלו להתגבר על מצרים בעת יציאתם

ונראה לְעִנְיֹת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, דִּהְנֵה יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּמָה דְאָמַר הִכָּה נִתְחַכְמָה לוֹ לְמוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָרִי נִגְזַר גְּלוּת אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים, וְהֵם לֹא הִיּוּ בַּעַת הַהִיא בְּמִצְרַיִם רַק ק"ל שָׁנָה, מָה רָאָה עַל פְּכָה לְפַחַד מִן הַמוֹשִׁיעַ עַל זְמַן רַב.

ונראה לְעִנְיֹת דַּעְתִּי, הִנֵּה מְקֻשִׁים מְדוּעַ בְּאֲמַת יִצְאוּ לְפָנֵי זְמַנָּם, וּמִתְרַצִּים אוֹ דְרַבּוּי [בְּנֵי יִשְׂרָאֵל] הַשְּׁלִים הַזְּמַן, אוֹ דְקִשִׁי הַשְּׁעִבּוּד הַשְּׁלִים הַעֲבוּדָה מְאֻרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים, וְלָזֶה פְּרַעַה שְׂרָאָה שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל רַבִּים שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַשְּׁבַע, הִרְגִּישׁ דְּאוּלֵּי זֶה לְמַהֵר גְּאֻלְתָּן. וְהִנֵּה נִפְקוּתָא לְפְרַעַה, דָּאֵם הֶרְבּוּי יִשְׁלִים הַזְּמַן

שנולד דמי', ושוב אינה בת פרעה, אז בגלל שהיא החשיבה את משה כבן, גם ה' החשיבה כבת וקרא את שמה "בתיה", במשמעות 'בת אלוהי האמת'. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)



ויפן כה וכה וירא כי אין איש וידך את המצרי ויטמנהו בחול (ב יב)

בית פנחס

רבי פנחס חיים הורוויץ זצ"ל

בנו של המצרי המכה התגיר והוא היה המקלל והמתחבב

פרש רש"י וזה לשונו: וירא כי אין איש צדיק עתיד לצאת ממנו שיתגיר, עכ"ל. וקשה למה האריך רש"י לומר כי אין איש צדיק, הנה ליה למימר כמו שכתוב במקרא כי אין איש עתיד לצאת ממנו שיתגיר. **אולם** בפשיטות נחא, דרש"י פרש בפרשת אמר (ויקרא כד י) על פסוק ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל, וגו', וזה לשונו: 'בן איש מצרי', הוא המצרי שהרג משה, 'בתוך בני ישראל' מלמד שנתגיר עכ"ל. אם כן יצא מן המצרי איש שיתגיר, לכן פרש רש"י שאין איש צדיק עתיד לצאת ממנו, אבל בנו שנתגיר היה המקלל והמתחבב ר"ל, וישפיר מדקדק לשונו של רש"י דרק איש צדיק לא יצא ממנו.



ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה (ב כג)

עינת מים

רבי עזרא מלכי זצ"ל

אנחת ישראל על עון עבודה זרה

ויאנחו בני ישראל מן העבדה, שהפירו וידעו שכל זה שבא להם לא היה אלא מן

המצרים אם זהו ילד יהודי ממש או שנעשה על ידי כשוף. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)



ותנדר בת פרעה לרחץ על היאר (ב ה)

דברי שמואל

רבי שמואל שמואי זצ"ל

רק לאחר שבת פרעה התגירה קראה ה' בתיה

יש להבין מדוע לא פרש כאן הכתוב את שמה, כמו שמפרש בפסוק "ואלה בני בתיה בת פרעה" (דהיא ד, יח).

והנה מבאר במדרש (ויקרא א, א), 'אמר לה הקב"ה לבתיה בת פרעה, משה לא היה בנה, וקראתו בנה, שנאמר 'ויהי לה לבן' (שמות ב, י), אף את לא את בתי, ואני קורא אותך בתי, שנאמר 'ואלה בני בתיה' בת-זה'. ובהו יתישב מדוע לא פרש כאן הכתוב את שמה 'בתיה', כי שם זה נתן לה רק לאחר שהצילה את משה.

אלא שיש לתמה מדברי המדרש (ש"ר א, ל), שדתן ואבירים אמרו למשה ויהלא בנה של יוכבד אתה, והיאך קורין לה 'בן בתיה' ואתה מבקש להיות שר ושפט עלינו. וכי מניין היו יודעים ומכנים אותו 'בן בתיה', קדם שקראה ה' כן בפסוק 'ואלה בני בתיה'.

ונראה לבאר על פי דברי המדרש (ש"ר ט, ח) שפרעה הרשע היה משתבח ואומר שהוא אלוה ואינו נצרך לזקניו. ואם כן יש לומר שפרעה קרא שם בתו 'בתיה' במשמעות של 'בת אלהים', וכוונתו שהוא אלהים ובתו היא בת אלהים, ולזה כונו דתן ואבירים שאמרו למשה שקוראים לו 'בן בתיה'. אולם התורה לא רצתה להזכיר שם זה, שמראה שפרעה הוא אלוה ח"ו, ורק לאחר שנטהרה מגלולי בית אביה והתגירה (כמבואר ברש"י מגילה יג, ע"ש), ומבאר בגמרא יבמות (מח:): ש'גר שנתגיר כקטן

בד.

אמנם, יתבאר על פי מה שכתבו המפרשים

(רבי משה חגיזו בספרו 'משנת חכמים' סי' רכא, הסמ"ע בספרו 'עשרה מאמרות' חלק 'אם כל חי' סי' כב, ועוד) כי החיוב במנעלים, נובע מתוך הצורך לתצוץ בין האדם ובין האדמה אשר אררה ה', כמו שכתוב "ארורה האדמה בעבורך" (בראשית ג, יז). וכל זה אינו שייך כאן, ואדרבה, כאן אין לה לנעול מנעלים, "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא", ושוב אין מקום להפריד בין האדם לאדמה. אשר על כן "של נעליך מעל רגליך". (באריכות 'מכון חכמי ספרדי' נתיבות)



ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשו כי ידעתי את מכאביו (ג ז)

עינת מים

בפי עזרא מלבי זצ"ל

שמע הקב"ה אנתה קשי השעבוד הואיל ונשלמה הגזרה על ידי מיתת הבנים

ויש לךדק בו, דכיון שכתב כתיב 'ראיתי את עני עמי ואת צעקתם שמעתי', למה לי דהדר כתב 'מפני נגשו', דהעני הוא ודאי מהנוגשים המענים אותם, וכבר אמר 'עני עמי'. ותו מאי 'פי ידעתי את מכאביו', קשה הדא דמשמע דחויז מהעני הנאמר יש להם מכאוב שאין יודע בו אלא הוא, מהו המכאוב הנסתר הזה, ועוד דמשמע דלא שמע צעקתם אלא מפני דידע מכאוביו הנסתרים, וצריך טעם אמאי אין ראוי לשמע צעקתם מפני הענוי שהיו מענים ונוגשין אותן.

ולהבין זה יש להקדים מה שהקשה הרא"ם על מה שאמרו רז"ל (שמו"ר א לד)

העבודה שעבדו, שהיא העבודה זרה. ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, כלומר מהאנחה שנתאנחו מן העבודה וחרו בהם, וידעו והפירו שמן העבודה זרה בא להם כל זאת וישבו בתשובה, לפיכך עלתה שועתם לפניו.



של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא (ג ה)

עדות ביוסף

בפי יוסף ב"ר אליעזר הלוי זצ"ל

הנחשים והעקרבים אינם מוזיקים במקום קדוש

פשיטא מי לא ידע זה בעבור אדמת קדש הוא זה. אף דרמב"ם חשב כל המאבד עצמו לדעת, וקחשיב הולכי יחף במדבר דשכיחא נחשים ועקרבים. (ומבאר הוא בפריק אבות פ"ה מ"ה) מעולם לא הזיק נחש ועקרב בירושלים, ומפרש ברטנורא משום דבמקום קדוש אין מוזיקין נחש ועקרב. וזה מתרץ של נעליך, אף הלא היתה במדבר, גלל כן אמר כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש ולא תנזק.



ראש שמחתו

בפי שמעון יהושע חירארי זצ"ל

כיצד מצוה ה' את משה ללכת יחף

יש להבין, כיצד צוה ה' למשה שיחליץ את מנעליו, הלא בגמרא פסחים (ק"ב) מובא, ששבועה דברים צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו, ואחד מהם הוא 'אל תמנע מנעלים מרגליך'. והגאון רבי יוסף תיים בספרו 'בן יהודע' הפליג בתמרת הדבר, וכתב שאף בתשעה באב וביום הפפורים לא ילך יחף, אף לא אמה אחת, אלא ינעל מנעלים של

מפני נגשיו' שהוא קשי השעבוד שהוסיפו על המדה.

וכי תימא גם קשי השעבוד אצטריך להשלים המגזן ובחנם צועקים ואין לשמע צעקתם, להכי הדר יהיב טעמא תדע אמאי שמעתי צעקתם שהיו צועקים מפני נגשיו' שהוא קשי השעבוד, מפני ידעתי את מכאביו, כלומר נהי דהם לא היו צועקים בפה שהוא דבר הנגלה אלא על קשי השעבוד, אכל אני ידעתי 'מכאביו', שהצעקה שהיו צועקים אינו מפני קשי השעבוד אלא ממה שהיו שוחטים הילדים שהיא ידעיה ונעלמה ומכאוב נעלם שלא היו יכולים להוציאו בפה, ואם בן בתרא מהני שני דברים השלים המגזן, ונמצא הדבר השני אף למותר, דבזה פדאי לשמע אנחתם. (עו המים דרוש ה)



ועז משה ויאמר וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך ה' ויאמר אליו ה' מזה בנדך (ד א-ב)

שדה יצחק

רבי יצחק גואיטה זצ"ל

האמינו ישראל למשה על ידי שהחזיק בידו מטה של ארבעים סאה

צריך לדעת אמאי נכתב תבה אחת, דהיה ליה לכתב 'מה זה' שתי תבות. ועוד אף יצדק לשאל על דבר שנגאח לעינים 'מזה בנדך', והנה רש"י ז"ל חש לזה, עז בדרגרי קדשו. **ואפשר** לומר על פי מה שאמרו רז"ל במדרש רבה (שמות ח א) שהמטה משקל ארבעים סאה של סנפיריגון היה ועשר מכות חקוקות עליו דצ"ף עד"ש באת"ב. וזהו שהשיב הקב"ה למשה מזה שבנדך יאמינו לך שאתה שלוחו של מקום, דאי אפשר לשום אדם בעולם שיכול להוליך זה המטה בידו.

וימת מלך מצרים נצטרע והיה שוחט ק"ן ילדים בבקר וק"ן ילדים בערב, דאם בן מהו סיום הפסוק ויאנחו בני ישראל מן העבודה'. ותרץ הרב בעל שנות חיים, דבאמת היו נאנחים בשביל בגיהם, רק שלא היו רשאים לומר בפרוש בן ביון שהוא לרפואת המלך, ולא היו אומרים דנאנחים אלא מפני כבד העבודה, ע"כ.

עוד יש להקדים דבטעם הוצאתם קדם זמנם יש שני דעות, איכא מאן דאמר דקשי השעבוד השלים המגזן, ואיכא מאן דאמר שצריך הקב"ה הימים והלילות. והקשה הרב בעל זרע ברוך דבלילות לא עבדו, ותרץ דבמה שהיה שוחט הילדים ק"ן בבקר וק"ן בערב הנה ליה כאלו עבדו בלילות, דבכתוב (דברים טו יח) 'כי משנה שכר שכיר עבדך', כי מתוך שהולדות רבו הנה ליה כאלו עבד בלילות.

ונמא מנה מבין שני הטעמים, דאם הטעם משום קשי השעבוד אין להם לצעק על קשי השעבוד, דקשי השעבוד הוא נצרך להשלים המגזן של גזרת בין הבתרים, ואם הטעם משום שצריך הימים עם הלילות יש להם לצעק ולהתאנח על קשי השעבוד.

השתא אתי שפיר לשון המאמר, דבשלמא קדם שנצטרע לא היו מתאנחים מן העבודה שהוא קשי השעבוד, משום שקשי השעבוד השלים המגזן, אכל השתא דנצטרע והיה שוחט ק"ן ילדים ובזה נמצא שהשלים המגזן, השתא קשי השעבוד אף למותר, להכי נתאנחו מן העבודה שהוא קשי השעבוד.

ובזה יש להבין קרא הנזכר ויאמר אלהים ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו' שהוא קשי השעבוד, [ד]אין ראוי לשמע צעקתם אם היו צועקים על העוני מאחר דכך היתה גזרת בין הבתרים ובעבדים וענו אותם, ומה שיש לי לשמע צעקתם הוא

שלש מתנות טובות נתן ה' לישראל, וכלם על ידי יסורים, ואחת מהם היא ארץ ישראל. והטעם לדבר, כדי שלא יתגאו ויבצטו מרב טובה. וכתב עוד, שזהו הטעם ששבת לוי לא השתעבד במצרים (ש"ר ס), שהרי לא היה עתיד לקבל חלק בארץ, על פן לא הצורך להשתעבד.

אם כן, יש לומר שפרעה לא רצה לשחרר את עם ישראל, משום שטרם תמו ארבע מאות שנות שעבוד כפי שאמר ה' לאברהם. אולם, משה ואהרן טענו בפניו, שהרי גם ישמעאל ועשו הם מזרעו של אברהם, וגם עליהם נגזר השעבוד. וליפידך, בקשו שיעם ישראל יצאו, ובני ישמעאל ועשו יקחו חלקם בגזרת השעבוד. ועל זה ענה להם פרעה א'תם למה'. כלומר, אתם, שהנכם משבט לוי, למה לא השתעבדתם במצרים? האם לא משום שאין סופכם לקבל חלק בארץ? אם כן ודבריתם למה', כלומר באיזו טענה יכולים אתם לבקש שאשחרר את עם ישראל עתה, ובני עשו וישמעאל ישלימו את שאר שנות השעבוד, הרי גם הם כמותכם אינם יורשים חלק בארץ, ואינם צריכים להשתעבד כמותכם, על פן "לכו לסבלתיכם". (באריכות מכון חכמי ספרד נתיבות)



ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם אתם מסבלתם (ה ה)

בני ישחק

רבי יצחק אקשוטי זצ"ל

כשנתרכו ישראל חלה עליהם גזרת עבדות ושעבוד

נראה לומר בהקדים מה שכתב הרב חיי עולם ו"ל פונת הכתובים ובני ישראל פרו וישרצו כו' ויקם מלך חדש על מצרים, והביא משם הרב הגדול מהר"ם אלשיך ו"ל

ויאמר אליו ה' מזה כדרך ויאמר מטה. וישלכהו וישלכהו ארצה וישלכהו ויהי לנחש וינס משה מפניו (ד ב-ג)

ירך יעקב

רבי יעקב פייתוסי זצ"ל

ויאמר מטה - בקשת משה רבנו להכנס לארץ ישראל

שמעתי דתבת מ-זה רצה לומר, מ' ארבעים שנה, זה גימטריא י"ב דשכטים, יהיה כדרך.

ויאמר מ-טה, רצה לומר דרוצה גם כן מ' שנה, ו'טה' גימטריא י"ד, שבע שכבשו ושבע שחלקו. ויאמר השליכהו ארצה לדרך זה, ולא שיך אלא ארבעים שנה. וישלכהו ארצה ויהי לנחש, תבת 'לנחש' עם ג' אותיות גימטריא יהושע, ואז וינס משה מפניו דאין מלכות נוגעת בחברתה.



ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם (ה ד)

בני יצחק

רבי יצחק חנין זצ"ל

כנגד שעבוד ישראל במצרים וכו בארץ ישראל

מוכא במדרש (ש"ר ה. טו), 'מהו "למה"? אמר להם, אתם למה ודבריתם למה. ויש להבין את פונת פרעה בזה. ויש להקדים, את דברי הפסוק "ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג).

הן עוד נביא את מה שכתב רבי ברכיה ברך שפירא בספרו 'זרע ברך' (פרשת שמות), שאחד הטעמים שעם ישראל השתעבדו במצרים, מפני שרצה ה' להנחילם את ארץ ישראל. וכדי לתת להם מתנה טובה זו, היה צריך לענותם תחלה, וכמבאר בגמרא ברכות (ה).

מנושאי הפרשה

בעוד התבן ברגליהם

קשה אומרו 'פֶּאֶשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן', דְּלֹא הִיָּה צְרִיף לומר 'פֶּאֶשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן' שֶׁכֶּבֶד אָמַר 'אַתֶּם לָכוּ קָחוּ תְּבָן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר', וְאִם כֵּן כֶּשֶׁאָמַר יְהוֹנָנָשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כִּלּוּ מַעֲשִׂיכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ בְּדַאי שֶׁמִּגְמַתֶּם הֵיוּ שִׁכְלוּ מַעֲשִׂיהֶם כֶּאֱשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן.

ואפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ עַל פִּי מֵאֵי דַאיְתָא בְּפָרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פּרָק מ"ח), (הוֹבָא בְּבִלְקוּט סוּף סֵדֶר שְׁמוֹת) רַמְזוּ דְהֵיוּ יִשְׂרָאֵל מְקוֹשְׁשִׁין אֶת הַקֶּשׁ בַּמְדָּבָר וְרוֹמְסִים בְּחֹמֶר, וְהַקֶּשׁ הִיָּה נוֹקֵב אֶת עַקְבֵיהֶם וְהֵדָם מִתְבוֹסֵס בְּחֹמֶר וְכוּ' ע"ש.

ומעתה אֶפְשֶׁר דְּהִפְנִיָּה לומר כֶּאֱשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן, דְּכִשְׁהִיָּה הַתְּבָן נְעוּץ בְּעַקְבֵיהֶם וְלֹא הֵיוּ יְכוֹלִין לְהִלָּף מִחַמַּת הַקּוֹצִים שֶׁל הַתְּבָן שֶׁהֵיוּ בְּרַגְלֵיהֶם, וְאֶפְלוּ הִכֵּי הַנְּגִשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כִּלּוּ מַעֲשִׂיכֶם וְכוּ', שֶׁהֵיוּ מְכַרְיַחֲוּן אוֹתָם שִׁילְכוּ בְּמַרוּצָה כֶּאֱשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן בְּרַגְלֵיהֶם.

מנושאי הפרשה

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם
- טעם מצות לבישת הבגדים

כלי יקר

רבי שלמה אפרים מלונגוטיץ זצ"ל

לבישת בגדי מצרים ללא חשש ופחד מסכנת מגפה

ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים (ג כב). יש לְדַקְדַּק לְמַה הַזְכִּיר כָּאֵן כֶּלִי כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלוֹת, וּבְפָרֶשֶׁת בֵּא (שְׁמוֹת י"א ב) אֲצַל הַצּוּוֵי לֹא הַזְכִּיר

שֶׁכֶּתֶב בְּפָרֶשֶׁת לָךְ לָךְ בְּמַה שֶׁאָמַר הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית טו ג') 'כִּי גַר יִהְיֶה וְרַעַף בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה', הוּא לומר דְּבִין גְּרוּת וְשַׁעְבוּד יִהְיֶה הַכֹּל אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְמַה שֶׁאָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה קָאֵי בִין ל'גַר יִהְיֶה וְרַעַף' וּבִין ל'וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם', וְהַגְּזֵרָה הִתְּהַ בְּזֵה הַאֲפֵן, דְּכֹל זְמַן שֶׁיִּהְיֶה מוֹעֲטִים יִהְיֶה גָרִים בְּלֶכֶד בְּלֹא שַׁעְבוּד, אִף בְּהַגִּיעַם לְכֹלֵל רַבּוּי אִזּוּ וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם'.

ודיין לָה הַרְבּ וְל' מִדְּכֹתִיב תַּחֲלֶה 'כִּי גַר יִהְיֶה וְרַעַף' בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְסִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם, נִרְאֶה דְּכֹל זְמַן שֶׁהֵם מוֹעֲטִים לֹא יִהְיֶה שַׁעְבוּד כִּי אִם גְּרוּת בְּלֶכֶד, וּבְהַגִּיעַם לְכֹלֵל רַבּוּי יִהְיֶה לָהֶם שַׁעְבוּד וְהַכֹּל אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, עַכ"ד מִהַר"ם אֶלְשִׁיף ז"ל, ע"ש.

וכתב הַרְבּ וְל' נִמְצָא שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן הַרְבּוּי הִיָּה לְרַעַף, שֶׁכֹּל זְמַן שֶׁהֵיוּ מוֹעֲטִים הֵיוּ בְּטוּחִים שְׁלֵא יִהְיֶה לָהֶם שַׁעְבוּד אֶלֶּא גְרוּת בְּלֶכֶד, אֲכַל כִּשְׁנֹתְרַבּוּ חַל עֲלֵיהֶם תַּכָּף וּמִיָּד גְּזֵרָת וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָן, וּבְזֵה פֶרֶשׁ הַרְבּ וְל' הַפְּסוּקִים עִין שֶׁם בְּאַרְיִכוֹת.

וזה נִרְאֶה לְעֵנְיוֹת דַּעְתִּי בְּנֹת פְּרַעַה הַרְשַׁע הֵן רַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ, דְּבִשְׁלֵמָא אִם הֵיוּ מוֹעֲטִים הִיָּה לָהֶם טַעְנָה לומר דְּרוּקָא גְרוּת וְלֹא שַׁעְבוּד, אֲכַל בִּינּוּ דְהֵן רַבִּים עִתָּה שְׁבֹאוּ לְכֹלֵל רַבּוּי יִהְיֶה לָהֶם שַׁעְבוּד, וְהַשְׁכַּתֶּם אוֹתָם מִסְכַּלְתֶּם אֶתְמָהָא.

והנגשים אצים לאמר כלו מעשיכם דבר יום
 ביומו פֶּאֶשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבָן (ה ג')

שנות ימין

רבי מיכאל יעקב ישראלי זצ"ל

אלצו נגשי מצרים את ישראל ללכת במרוצה

ומגרת ביתה, לא על השכנות המצטרות הפתוב מדבר אלא על היהודיות, שישאלו זו מזו תחלה ממי שיש לה כלי כסף וזהב ושמלות, וישימו אותם בתחלה על הבנים והבנות, ויהיו מתקנים ומכבדים במלבושים ואחר כך ישאלו מאת המצטרות, ובזה ינצלו את מצרים, כי אם לא תקנו תחלה משלהם, אף כי יתן ה' להם חן רב כחנה של אסתר, כשבאים אצל המצטרות לשאל דבר ובניהם ובנותיהם יחפים וערמים מבלי לבוש, ורגליהם מטנפים בחמר ובלבנים איך הפה יכול לדבר שישאלו להם כלי כסף וזהב.

לזה אמר ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה היהודיה כלי כסף וזהב, ושמתם על בניכם ובנותיכם תחלה, ואחר כך ונצלתם את מצרים. (דרוש ג לשבת הגדול)



מגלה צפונות

רבי אליהו הכהן האייתמרי זצ"ל

נס התאמת בגדי מצרים לישראל אפלו בגד גדול לקטן או בגד קטן לגדול

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם. קשה, אומר 'ושמתם על בניכם' אף למותר. אלא בא הקב"ה לתת להם מופת חותף, כדי לתזק את לבם שלא ישוּבו עוד הבגדים וכלי הכסף והזהב למצרים. והוא, שתראו שושמלות שלקחתם מהמצרים, ושמתם על בניכם ועל בנותיכם, כלומר תתאימו להם הבגדים, אפלו בגד גדול לקטן, או בגד קטן לגדול. על דרך בגדי שאול דמשכמו ומעלה גבוה מפל אדם, ותתאימו לדרך אף על פי שהיה קטן (יבמות ע"ג). וזהו 'ושמתם על בניכם' יהיה שימה שיה לגופו, וזה לכם האות ש'נצלתם את מצרים'.



שמלות, ואחר כך בשעת מעשה חזר והזכיר שם שמלות. ועוד למה אמר כאן 'ושמתם על בניכם' וגו', וכי עצה טובה קא משמע לן מה להם לעשות עם השמלות, ולמה לא נתן להם עצה מה יעשו עם כלי כסף וזהב.

ונראה לפרש לפי ששאלה זו לא היתה כי אם אחר מכת בכורות אחר שהסכים פרעה לשלחם, כי קדם זה למה ישאלו, ומכת בכורות היתה כמו חשש מגפה, ויש חשש סכנה לקח בגדים מן הבית שיש בו חשש שנוי אויר, על כן לא הצרכו לבקש מן המצרים שישאלו להם בגדיהם, כי הפה מעצמם יתנו להם השמלות, כי ניתח להם שילכו במדבר בבגדיהם כדי שיפוח הרוח בהם, וחשש הקב"ה שמא יהיו ישראל יראים ללבש אותן הבגדים מחמת חשש עפוש אויר שבהם, על כן אמר ושמתם על בניכם ובנותיכם ולא תיראו, כי לא יגע בהם רע.

לפיכך בפרשת בא כשצוה להם ה' שישאלו מן המצרים לא הזכיר שמלות כי ידע ה' שהמצרים מעצמם ישאלו, ואולי שיעל זה נאמר 'וישאלו' ודרשו חז"ל (ברכות ט:)



דרכי הים

רבי הפאל יצחק מאיני זצ"ל

שאלו ישראל זה מזה בגדים מכבדים כדי שיראו כעשירים ויוכלו לשאל ממצרים כלי כסף וזהב

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים. מה צריך לומר להם שישוימו על בניהם ועל בנותיהם, או עליהם או בתבות. **ושמעתי** באומרים לי בשם מוהר"י חאגיז (והובא בחומת אנוך פר' בא), דכוננת הפתוב במה שכתוב ושאלה אשה משכנתה

שתי ידות

רבי אברהם חזקוני זצ"ל

לא התרה הוצאת הבגדים מרשות לרשות כי אם דרך מלבוש

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם. וקשה אמאי לא באמתחותיהם, אם לנצל את מצרים מה לי על בניהם ועל בנותיהם או מה לי באמתחותיהם.

אבל נראה לפי עניות דעתי לומר, כבד אמרו במדרש (שמו"ר א כח) וזכרנו לעיל, שמשוה רבנו נתן להם יום השבת שקימו מצות שבת במצרים, ורצה משה לזכות את ישראל ולהורות להם הדרך כפי הדין, ולעגן הוצאת שבת אמר להם ושמתם על בניכם וגו', משום דאמרינן במשנה בשבת (ק.כ.) ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבש ועוטף כל מה שיכול לעטף, רבי יוסי אמר שמנה עשר בלים, וחוזר ולובש ומוציא, ואומר לאחרים באו והצילו עמי, ע"כ.

והנה אפלו לתנא קמא דאמר לובש כל מה שיכול ללבש אף יותר מח"י בלים, מפל מקום אינו מתיר אלא דרך לבישה, ואף בזאת נאות לנו לומר שאפשר שבה לא פליגו רבי יוסי ותנא קמא באומר לאחרים באו והצילו.

ואם כן הכא שהיו ישראל בהולים לצאת, עשו השאלה זו במהירות ובבהילות כמציל מן הדלקה דכול ללבש ח"י בגדים, ולכן דן הכתוב דינם כמציל מן הדלקה שגם אומר לאחרים באו והצילו, והינו ושמתם על בניכם ועל בנותיכם שהוא דרך מלבוש, זהו מתר לעשות לכם, ולאפוקי באמתחותיהם שהוא אסור אפלו בשעת דלקה.



תורת יחיאל

רבי עקיבא יוסף טלזינגר זצ"ל

הנחת הבגדים כמשא עד שישנו אותם למלבושי ישראל

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם. והקשה בספר וידבר משה מה קא משמע לן בזה, הלא יודעין איך לעשות בשמלות. והנראה לי בהיות נגאלו ישראל ממצרים בזכות שלא שנו לשונם ומלבושם וכו' (פסיקתא פ' תבא), על כן באזהרה לרמוז שלא יחשבו כפי להציל מתרים ללבש בהם בבגדי המצרים, על כן נאמר ושמתם על בניכם דיקא כמשא, עד אשר ישנו אותם למלבושי יהדות.

מעשי צדיקים

הדבר היה בעצומו של החרף, הקר היה גדול, בחוץ שרר שלג ורוחות חזקות, והנסיעה התנהלה בעצלתיים. לרבי הוא הגיע בערב שבת פרשת שמות סמוך לכניסת השבת, כך שלא התאפשר להזכיר את בנו לפני הרבי טרם השבת.

ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותמתינ את הילדים (א יח)
שמעתי משאר בשרי רבי משה הכהן פערל ז"ל מדעבדצין, את אשר ארע בעת שנסע רבי יאשע הכהן ז"ל לרבו הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א, להזכיר את ילדו שנפל למשכב.

למען לא יהא בהם חשש בשול עכו"ם חלילה.

בדקדק אל מרתף המטבח נענה האחראי על המטבח לרבי שמחה קפלו ואמר, "בודאי נשלחת עמי מחשש לבשול עכו"ם, הוי ידוע לך כי יהודי כשר הנני".

כאשר חזר רבי שמחה וישח את הדבר, נהנה הרב מבריסק ואמר, "עתה נסתלקה תמיהתי. אמרו חז"ל שלשה סימנים יש לישראל, רחמנים, בישנים, וגומלי חסדים", טבעם של ישראל להיות רחמנים, והם בלבד מציינים במדה זו, לעמת טבעם של עכו"ם להתאכזר. תמיהתי היתה גדולה, איך ארע שאותו ערל חפץ להיטיב עמנו, עתה נסתלקה תמיהתי".

על פי מעשה זה באר בנו רבי משולם דוד זצ"ל את אשר דרשו חז"ל במסכת מגלה (ג.) 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן שירדה לרחץ מגוללי בית אביה.

לכאורה מהיכן למדו חז"ל שהתגירה, אלא הוקשה להם מהיכן הגיעה מדת הרחמנות לבת פרעה, הרי אמרו חז"ל (יבמות עט.) 'שלשה סימנים יש באמה זו, הרחמנים הבישנים וגומלי חסדים', מכאן למדו שירדה לטבל מגוללי בית אביה, אחר שהתגירה, התעוררה בקרבה מדת הרחמנות. (עבודות והנהגות לבית בריסק ח"א עמ' לג)



ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה (ב ו)

כבר בשנים בהן הסתופף בצל רבו הרה"ק רבי מנחם מנדל מוורקא זיע"א, היה

למחרת נתכבד רבי יאשע בעלית להו, הרבי מלובלין שמש כבעל קורא, ובשעה שקרא את הפסוק המסים את העליה, 'ותחין את הגלדים', הניח ידיו הקדושות על כתפו.

במוצאי שבת הזכיר רבי יאשע את הילד החולה, נכרד מהרבי, ויחזר לביתו, עם הגיעו, ספרו לו שבשבת לפני הצהרים החל לפתע הילד החולה להזיע, מאז מצבו הולך ומשתפר. כגונו את השעות, והבחינו שהיה זה בדיוק בעת שעלה לעלית 'כהן'. (פקודי החיל - תולדות רבי חיים יוסף לור ז"ל)



ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר (ב ה)

טובם עלה רבי יצחק זאב סלוביצקי זאב"ד בריסק זצ"ל על הספינה בדרך לארץ הקדש, הוא הצטיד במלאי מזון כשר לנסיעה הממושכת עם ילדיו, אולם הנסיעה התארכה באפן בלתי צפוי, מלאי המזון שהוכן לדרך, אזל.

שמע זאת האחראי על מטבח האגיה, נגש לרבי יצחק זאב, וספר כי במחסן האגיה ישנם כלים חדשים שעדין לא השתמשו בהם כלל, הוא יכול להכין בהם עבור הרב ומלויו מאכלי ירקות וכדומה, ללא כל חשש.

הסנים הרב והודה לו על טוב לבו, הוא אף ספר על כך בשמחה לראש ישיבת מיר רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל שהפליג עמו באגיה זו בדרך לארץ הקדש, כאות וסימן לכך שהם זוכים לסיעתא דשמיא.

שלח הרב עם האחראי על המטבח את רבי שמחה הכהן קפלו זצ"ל לימים רבה של צפת, שיבעיר את האש בבשול הירקות,

הרבי נעשה הכל, הוא יודע איה מקום הגופה. **אנשי** המשטרה שונאי היהודים, ששו על התלונה, מהרו לערוף חפוש מדקדק בבית הרבי שהעלה חרס, אף הם לא אמרו נואש, אחר חפושים נמרצים מצאו "האשמה" כבדה, על שלחנו מנח היה כרו שלחו ערוף חשן משפט, בסימן בו מוכאים דיגי מוסר, היה הדף מקפל.

הדבר הספיק למשטרה כדי להחליט שהדבר מהנה הוכחה נצחת שהרבי ידע מכל הנעשה עם המוסר, ואף עמד מאחורי מזימת הרצח, הוא נאסר במקום, והעבר למבצר בפיטשאב בו שהה במעצר משנת תקצ"ח עד ת"ר.

בהגיע העת בה העבירו את הרבי מהמבצר בו נכלא כשנתים למקום אחר, התנפלו החסידים בסיוע שכירי חרב רוסיים על אנשי המשמר, גברו עליהם, והבריחו את הרבי מידם לברודי אשר בגליציה, שם לא היתה שליטה לרשויות.

מברודי עבר רבי יחיאל מיכל לרימנוב, בה התגורר במחצת הרה"ק **רבי צבי הירש מרימנוב** זיע"א, אחר מסע נדודים המשיך לקוריאא אשר ברומניה, בה פתח את בית מדרשו שפעל עד הגיע עת פקודתו, ושם מקום מנוחתו. (מדור אל דור)



ויאמר לרשע למה תכה רעך (ב יג)

בערב חג השבועות חלף רבה של חלב רבי **אברהם ענתניבי** זצ"ל סמוך לחבורת נערים, ואחד מהם שהיה מפרסם כחצוף ואלים, השמיע דברי נבלה ונאצה, רבי אברהם נזף בו, והמשיך בדרךכו.

דרכו בקדש של הרה"ק **רבי בעריש מביאלא** זיע"א, להאריך זמן רב בתפלתו הקדושה.

בהיות רבי בעריש בורקא בבית מדרשו של הרבי, האריך בתפלתו כדרכו, ואף שהרבי מורקא כבר סים את תפלתו, המתין השליח צבור עם חזרת התפלה עד שסיים את תפלתו.

אחר התפלה אמר רבי מנחם מנדל, "כתוב 'ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה' וגו' 'ותאמר מילדי העברים זה', לכאורה היה צריך לומר ותשמע והנה נער בכה, בבכיה שיף יותר לשון שמיעה מראיה.

אלא, היתה זו בכיה שאינה נשמעת, רק נראית בעינים, עליה נאמר 'ותאמר מילדי העברים זה', אדם שיש לו בכיה שרק רואים ולא שומעים, הנו יהודי אמת, כזה הוא רבי בעריש". (צדיק באמונתו)



ויפן בה נכה ויכא פי אין איש ויף את המצרי ויטמנהו בחול (ב יב)

בקרוב יהודי זסלב הסמוכה לדינוביץ, התהלך מומר שהיה מלשין ומוסר, בני העיר סבלו ממנו רבות, עד שכשכל כח הסבל ואחד מבני העיר גמר אומר לעשות דין לעצמו, בעת ריב בינו לבין המוסר, תחב ספין בגב המומר והרגו, את הגופה הטמין בחול במקום לא נודע.

מאחר ורבים מבני העיר הסתופפו בצלו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל אויערבאך מקורימא** זיע"א, שהנהיג אותה עת בעיר דינוביץ, התלוננה אשת המומר שלא נפלה ברשעותה מבעלה בפני הרשויות, פי בעצת

נרמז שם יכ"ש, המסגלים להמשיך רפואה.
(זכרנו לחיים)



ניואל משה לשבת את האיש (ב כא)

כל ימיו היה הרה"ק **רבי נפתלי מליז'ענסק** זיע"א נכד הרה"ק **הנעם אלימלך** זיע"א נחבא אל הכלים, ממאן להענות להפצרות הרבות להנהיג עדה. עניות שררה בביתו, למרות הפצרותיהם של גדולי הצדיקים שהיו מעריצו וידידיו שיזאיל לנסע עמהם בעירות לאסוף עבור פרנסת ביתו, לא נענה רבי נפתלי לבקשתם.

משבאו מים עד נפש, והפצרותיהם של הרה"ק **רבי חיים מצאנז** זיע"א וחברו הרה"ק **רבי שלום מקאמינקא** זיע"א חזקו מיום ליום, לא יכול היה רבי נפתלי לעמד בסרובו, והסכים לנסע עמהם לבקר בעירות במשך שבועים.

אחרי כן נסה רבי נפתלי למאן בטענה שאין לו גבאים, לזאת ענוהו רבי חיים ורבי שלום שהם ישמשו כגבאים, והם יצאו לדרך. אחר שעבר שבוע שלם ולא עלה בידם, החליטו בערב שבת לנסע לסטריזוב.

בדרך פגעו סמוך לעירה טשיטש בחסיד ר' אביש קנר, כשהוא נוסע בעגלה רתומה לשני סוסים. כאשר ראה אותם, הבחין על פניהם שהם אנשים גדולים, ירד מעגלתו ונתן לכל אחד "שלום", אחר מהר לעלות על עגלתו, נחפז לדרך.

מטרים ספורים נסעה העגלה, עד שנשבר אחד מאפניה, החסיד הבין מיד שהדרך ארע משום שזלזל בכבוד הצדיקים ומהר להסתלק מהם, רץ אליהם בשנית ונגש

החליט הנער לנקם ברבי אברהם על שגער בו בפני חבריו, לקח פגיון, וארב לרב במקום מסתור, סמוך למסלול הליכתו הקבוע לעבר בית המדרש. בחלוף רבי אברהם ליד הנער, הרים הברגש את ידו לדוקרו בפגיון, אך ברגע שהרים את ידו, היא נשארה תלויה באויר, מבלי יכלת להגיע.

התפתל הנער בכאבים עזים, אך אחר שכל נסיונותיו להוריד את היד לא הועילו, הבין כי מעשהו הנפשע גרם לו זאת, ושלח לבקש מחילה מהרב. רבי אברהם מחל לנער, אחר שאמר לפגיו דברי כבושין ומוסר. משנוכח לראות כי אכן מתחרט הוא על מעשיו ומקבל על עצמו לחזור למוטב, ברכו רבי אברהם וידו שבה לאיתנה כבראשונה.

ספר רבי יוסף ידיד הלוי זצ"ל, כי את כל המעשה ספר לו הנער שנעשה לאיש והתישב בצפת, זכה לשוב בתשובה שלמה, ומנהג היה בידו שכל שנה ביום חג שבועות, מספר היה את הספור בפני קהל ועדה, למען ידעו הכל גדל מעלת הצדיקים. (גדולי רבני סוריה והלבנון)



מי שמך לאיש (ב יד)

באחת הפעמים בהן הגיע הרה"ק **רבי שמואל פרנקל מדאראג** זיע"א אל הרה"ק **הדברי חיים מצאנז** זיע"א, למד אותו הדברי חיים כיצד נתן להמשיך רפואה לזקוקים לה, על ידי הפסוק בתהלים (ט יא) 'ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת', בו מרמז בראשי התבות שם יכ"ש, שהוא "יחודך כבבת שמרם".

זה אשר אמרו דתו ואבירם למשה רבנו עליו השלום 'מי שמך לאיש', בסופי תבות אלו

גילדן ומסרם בשמחה לרבי חיים ורבי שלום, ונפרד מהם בשמחה.

קד ספר הרה"ק רבי חיים הלברשטאם לרבי נפתלי ממעליץ, והוסיף, "כבר אז חשבתי שהיה כדאי שרבי אביש יהיה מחתננו, הרי הוא החיה אותנו". לימים היה הרה"ק רבי **יעקב שמשון קנר מטשענוביץ** זיע"א נכדו של ר' אביש, חתן הרה"ק רבי משה משינאווא נכד הדברי חיים. (ספר סטריוב)



ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא (ג ה)

לפני הרה"ק רבי יוסף מייאמפולה זיע"א, הגיע חסיד ושטח בקשתו. "מקום מגורי בין אנשים פשוטים וקטני הבנה, עקב זאת לא עולה בידי לעבד את השם יתברך כראוי, לעלות במדרגות הקדשה כשאיפתי".

השיבו רבי יוסף, "כתוב 'של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש היא', מפרש אני, 'של נעליך', זרק את השטויות וההרגלים של הכל, אז תבין שאינך צריך לעלות במעלות על מזבחי, לטפס למקום גבוה יותר, כי במקום שבו אתה עומד, 'אדמת קדש היא', ממנו תוכל להגיע לקדשה. (חסידי מספרים)



ויאמר אליו ה' מה זה בינך ויאמר משה (ד ב)

בפעם הראשונה שהחלה בתו של ר' מענדל בדנער מחסידי באבוב ונכד הרה"צ רבי צבי מזבאראוויץ, גונחת ונואקת בצורה מבהילה, חשב אולי מקרה הוא, אך הדבר נמשך בכל שעות היממה.

לרבי נפתלי אחר שהבין כי הוא הגדול שבחבורה, והתנצל שהוא ממהר מאד, הרוזן של טשיטש חזב לו אלפי זהובים והוא חולה מסכן, עליו להגיע אליו בעוד מועד, כדי שיאשר לפני מותו את חובו.

השיב רבי נפתלי ברב עונותו, "לא אני הקפדתי, זה מפני כבודם של האברכים הללו". אחר שהצדיקים הביעו הסקמתם לר' אביש שישע מהר לרוזן החולה, הוא הזמין לביתו המקאר אשר בסטריזוב, הוא יחזור עוד היום לבית מעסוקיו, ויקבלם בכבוד הראוי.

אותה שבת היתה שבת של הצדיקים ושל כל העירה, לא חסר היה לכל הנוכחים לא אכל ולא כבוד, לא גשמיות ולא רוחניות.

במוצאי שבת שאל ר' אביש את הצדיקים לסבת נסיעתם, הם תארו את מצבו הכספי של רבי נפתלי והוסיפו שהם שרויים בדאגה, כבר עבר שבוע ועדין לא אספו סכום של ממש, רבי נפתלי עומד על דעתו שבתם השבוע השני יחזור לביתו, לשוא הטלטלו בדרכים, ואף הטריחו את אותו צדיק קדוש.

התענן ר' אביש כמה חשבו לאסוף במשך נסיעתם, והם ענו שחשבו לאסוף חמש מאות גילדן, אשר באותן השנים היה סכום נכבד. השיב ר' אביש על אתר, "הנני מתחייב לתת לכבודכם את כל הסכום בתנאי אחד, במשך השבוע השני שנשאר לנסיעותיכם, תשבו בביתי".

הסכימו הצדיקים בלב שמח לתנאי, ישבו בביתו עוד שבועה ימים וכל יום ויום היה חג גדול ליהודי העירה והסביבה, בתם הזמן הוציא ר' אביש סך חמש מאות

בחדרו מקלות נוספים", הרבי לא הגיב על תמיהתם זו, ויהי לפלא. (תולדות אדמורי" באבוב)



מי טם פה לאדם או מי יטום אלים (ד יא)

מבחינה תלמידי הרה"ק רבי ישכר בער

מראדוטיץ זיע"א הנה הרה"ק רבי

ארון אפשטיין זיע"א בן הרה"ק המאור ושמש זיע"א, והנה נוסע אליו תדיר.

באחת הפעמים בהו עמד לפני הרבי, נכנס

לחדר עשיר מאשכנז מגלח זקן עם בנן יחידו שחזל לדבר, התחנן לפני הרבי לברכו שיירפאו מאלמותו, ואמר שמוכן להעניק כל סכום שיירש ובלבד שיירפא הבן.

רמז לו הרבי שאם רצונו בישועה, עליו

לקבל על עצמו שמהיום לא יגלח את זקנו, אך הלה התנצל כי במקום מגוריו הכל מגלחי זקן, אם לא יעשה כך אף הוא, יראה בעיני כל כמשגע, אולם הרבי רמז בשנית כי רק אם יבטיח לגדל זקנו, יושע.

לבסוף נאלץ להסכים בעל כרחו, הבטיח

שמעתה יתחיל לגדל זקנו, והגיש את בנו האלים לפני הרבי. נתן לו הרבי סגלה כל שהיא, אחר פתח גמרא בבא קמא שהיתה מנחת על שלחנו, והראה לו באצבעו לקרא.

לפליאת האב, החל הבן לקרא כל מלה

כנקדחה כאלו היה בר אורין, מאותו היום חזר לשוחח כאחד האדם. השתומם האב מהמופת המפלא, ומרב שמחה פזר צדקה לעניים בסכומים הגונים.

בבאו לעירו התקדש שם שמים בפרסומי

ניסא, שאר אנשי עירו שהזקקו לישועה,

אחר ימים מפחדים בהם מגרונה של הנערה יוצאים קולות משנים עד שאינה נותנת שינה לעפעפיה, ואיש בבית לא יכול להרדם מחמת הקולות המבעתים. הלך עמה אביה לרופאים מומחים, אבל משלא היה בידם להושיע, עמד ונסע עמה לרבו, הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זיע"א הי"ד.

עודו עומד ממתין שהגבאי יכתב עבורו את

בקשתו, שמע הרבי מחדרו את הקולות המשנים והתענגן אצל הנצבים לפניו לפשרם. אמרו לו, "ר" מענדל כאן עם בתו שאי אפשר להשקיט התקפותיה, ורופאים מומחים אין בידם להושיע".

הרהר מעט הרבי, קם מכסאו ונגש אל ארון

הספרים בו עמד מקל שהגיע לרשותו מירשת זקנו הרה"ק הדברי חיים מצאנז זיע"א, עמו היה משתמש רק בעת לכתו לחתנת בניו, נטל המטה בידו, ובהרימו אותו כמתפנן להכות בו, רץ ברעש ובקולות אל הנערה וצעק ברוגז, "האם תשקטי".

נבהלה הנערה מהפחד הפתאומי, ובאותו הרגע

פסקו אנקותיה. רבי בן ציון פנה אל אביה והודיעו, "מענדל, חזור עם בתך הביתה, כי כבר נרפאה".

בראותו שהחסידים מתפעלים מהמופת, ענה

הרבי, "אין כאן מופת, מחלתה ארעה כתוצאה מקולקול במערכת העצבים, חרדה פתאומית יכולה להחזיר העצבים למקומם, נסיתי באפן זה, וברוך ה' עלתה בידינו.

החסידים לא הרפו, שאלו את הרבי, "אם

כדבריו שרק רצה להפחידה ולרפאה באפן טבעי, מדוע הוצרך להשתמש דוקא במקל הקדוש של הדברי חיים, הלא יש

מספר ימים, אמר לרבי שלמה, "מעכשיו תוכל להאכילו ולהשקותו ככל שברצונך, ממילא כבר הקיא כל ריאתו, אין עוד מה להושיע לו, אבדה תקוה".

דברי הרופא היו מהלמה קשה על רוחו האצילה של הבחור הצעיר, שהיה מוכן למסר את נפשו וגופו בכל עת ורגע להצלת נפש מישׂראל. מרב תמרורים פרץ בבכי מר, רחמיו נכמרו על החולה המטל על ערש דוי, ללא ידיעת משפחתו ומקריו.

עוד זאת הקשה על רוחו, כי בעל האכסניה דחק בו להוציא את החולה מביתו ואמר, "גם עלי יש לחמל, כבר אין בי כח להתנגע סביב החולה המסכן הזה, הרצפה מלאה דם קיא ולחה, מבלי אפשרות לנקות הבית לכבוד הפסח הממשמש ובא".

נחמד רבי שלמה לשמע קביעת הרופא, רץ לזקנו הרה"ק הדברי חיים מצאנז זיע"א כשעיניו זולגות נחלי דמעה, ואמר בהתרגשות, "זקני, אלו היו כאן בני ביתו של היהודי, הרי היו באים אליך וזועקים מרה בקולות אימים להושיע לו, כעת עלי לעשות זאת במקומם, הצער גדול מאד, הרופא התיאש מחייו, אבקש שתעורר עליו רחמים לחלצו מצרתו".

פנה הרבי אל נכדו ואמר, "מדוע הנך מבכה את היהודי, מדוע אתה מילל עליו, הרופא אינו יכול לצוות להשי"ת מה לעשות, לך נא אל החולה ותברכהו ב'רפואה שלמה'. אחר הוסיף בקול, "מה אתה אומר, שהרופא אמר שפבר אין לו ראה, הלא הקדוש ברוך הוא יכול ליצור ראה חדשה".

מהר רבי שלמה לשוב אל החולה, הביא לו בשורת רפואה שלמה מזקנו הקדוש וגם הביא עמו לאכל ולשתות, ושאל אם

החלו לנהר מאותו היום לראדושיץ בבטחון מחלט בצדיק.

סים רבי ארון ואמר, "גדול היה הנס האחרון יותר מהראשון, זה שהתחיל לדבר, אין כל כף חדוש אצלי, ידעתי כי מלמד בגסים הוא, אבל שהנער קרא בגמרא בלי גמגום, כאלו היה בר אורן מאז ומעולם, זהו פליאה עצומה, הלא ברור שהוא לא היה כמו האלמים שישבו בבית מדרשו של רבי יודעו את כל התורה (חגיגה ג.). (נפלאות הסבא קדישא מראדושיץ)



ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פסח או עור הלא אנכי ה' (ד יא)

בהיותו בחור צעיר, היתה דרכו בקדש של הרה"ק רבי שלמה מצאנז זיע"א לבקר כל חולה שידע אודותיו, ולטפל בו בכל חמימות נפשו ולבו. הוא עשה זאת במסירות נפש, טפל גם במחלות שקימת סכנת התדבקות לכל המתקרב לחולים בהם.

משאת נפשו היתה להושיע עד כמה שאפשר, על אף התמדתו המפלגת בתורה ועבודתו הרבה בתפלה ובמצוות של יום יום, מצא זמן לחפש אחר החולים בכל קצו העיר, להחיש להם עזרה כפי הצורך והיכלת.

בעצמו של יום נתודע לו על יהודי שהזדמן לצאנז ונחלה בריאתו, הוא שוכב על מטתו באכסניה, החולי התפתח לשחפת מסכנת, ומצב החולה הולך ורע, הוא מקיא דם ואינו יכול לאכל, ואין מי שיסעדנו במחלתו.

נחפו רבי שלמה והזעיק רופא גדול ממידעיו, דוקטור וואהרמאן, שנסה להביא תרופה לחולה, אבל ללא הועיל. אחר שטפל הרופא

"האם אתה כבר מאמין שיש כאן ראה נדושה". השיב הרופא, "זהו דבר לא מציאותי, ברור כשמש שטעיתי בדיאגנוזה".

כאשר תמה רבי שלמה ושאול, "כיצד יתכן שרופא גדול כמוך יטעה בדבר כה פשוט ונגלה לעין הרופא", ענהו הרופא, "אתה חפץ שאודה שזקנך יכול לברא, מדוע אינו יכול ליצור רגל נדושה לנכה רגלים, או עין נדושה למי שסמאו את עיניו".

ענהו רבי שלמה, "אם זקני הקדוש יעשה רגל ועינו נדשים, הכי יהיה עוד אפשר שדוקטור וואהרמן ישאר בעל עברה ומחלל שבת, מרב פחד הוא ישוב מיד בתשובה שלמה ויחפץ לירא שמים באמת, וכן כל פושעי ישראל בעולם".

על ראה נדושה שהיא אבר פנימי נסתר, נתן יהיה לומר שטעו אתמול ושלשום בבדיקתה, אבל תרוץ זה לא יספק למראה בריאת אברים חיצוניים, אז תתבטל הבחירה באדם ויהיה צדיק לא מכח בחירתו, רק מכח מראה הפלאות הגדולות מעשי ידי צדיקי הדור.

אבל הקב"ה רוצה שדוקטור וואהרמן ישוב מכח בחירתו הטוב וברצונו החפשי, לא מצד ההכרח. כשספר רבי שלמה לזקנו הקדוש מצאנו את תכן שיחתו עם הדוקטור, שבחו זקנו ואמר שזוהי תשובה אמיתית. (זכרונות המאור)

רוצה לשנות כוס חלב, אף החולה השיב כי אינו יודע אם יוכל לשנות.

הושיט לו רבי שלמה כוס חלב והחולה שתה אותה עד גמירא, אחר בקש שיביא לו פת עם חמאה. רבי שלמה הפתע לבקשתו זו, הרי זה כמה זמן שנפש החולה בקלה בכל מאכל ומשקה, ולא ידע מה לעשות.

לבסוף נתן לו מבקשו, החולה אכל בתאבון רב ומראה פניו החל להאדים, הכל הבחינו כיצד מצבו מוטב מרגע לרגע. למחרת כשבא לראותו מצא אדם חדש לגמרי, עד שהיה מספק אם להמשיך במתן הרפואות.

הלך רבי שלמה לבית דוקטור וואהרמן, ושאלו האם להמשיך עם התרופות, הרופא הפתע ואמר בתמהון, "הכי עודנו חי וגם אוכל פת בחמאה, מכרח אני להצטרף בעצמי אליך, לראות האם הדבר מציאותי".

משראהו הרופא, הכריז ואמר, "אין זה האדם של אתמול". לקח שפופרתו והחל לבדק, אז הכריז בהתפעלות, "אני רואה ראה שלמה וזה דבר לא מציאותי, כנראה טעיתי בראותי שכבר אין לו ראה, לא יעלה על הדעת שצמחה כאן ראה נדושה, אולם, כיצד יתכן שטעיתי טעות כה גדולה".

שאל הרופא מה ארע עם החולה, והוא ספר את הדברים שאמר זקנו הקדוש וסיים,

מלוה מלכה

ספרים מהבעל שם טוב והלמדין



משה יצחק גווינצמן זיע"א אשר התפרסם לימים כרבי איצקל מפשעווארסק, לעלוו ולמפלג בתורה.

ספר רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אב"ד גולדדורס גרין. בימי בחרותו, מפרסם היה הרה"ק רבי

מלוה מלכה

חלוקת שומים בסעודת מלוה מלכה מדי מוצאי שבת קדש. זאת על פי המקביל בידו בשם הרה"ק הבעל שם טוב זיע"א, ששום במוצאי שבת סגלה לפרנסה.

בעת החלוקה שרר במקום דחק גדול, הוא חפץ במהומה המשתררת והטעים הדבר על פי המובא בגמרא (סנהדרין טו.), כאשר באו חכמי ישראל לדוד המלך ע"ה ואמרו, 'עמך ישראל צריכין פרנסה', אמר להם, 'פשטו ידיכם בגדוד'. רק בסוף ימיו משפךדה עליו החלשה, הנהיגו תור בעת החלוקה.

סדר עבודתו היה שבתחלה הלך עם קערה לקבץ כסף לצדקה, אחר נתן המטבעות לאי מי, ואז באותה קערה נתן את השומים שחלק לקהל.

נפלאות ספרו אנשי שלומו ומעריציו, מאמינים בני מאמינים בכח צדיק וצדקותיו. אחד מקרובינו קבל שום רקוב ורצה להחזירו לו, שחק עליו הרבי ואמר, "הרקוב צומח יותר טוב", והלז הצליח והלך הלוך וגדול.

במקום נכח אדם שלא הרגל בכגון דא, ותמה ואמר, "מה כל הרעש, הראש ושיבה שלי אומר שעור גדול פעם בשבוע, עובד קשה בהכנת השעור שבוע ימים, ולבסוף אין דוחקים עליו כל כך".

נעשה רעש בקרב סובביו, והרבי הפציר להגיד לו סבת הרעש, עד שהכרחו לומר לו והוא ענה, "תאמרו לראש ושיבה שאם יכניס כל כך אהבת ישראל בשעורו כשם שאני מכניס בחלוקת השום, ידחקו גם אליו". (יפה שיחתן ח"ב)

לימים נקלע רבי איצק'ל לזכוח סוער בלמוד, אחריו חש כי לאותו תלמיד חכם נגרמה חלישות הדעת באשר נכח בטעותו, אז קבל על עצמו להמנע מלדבר בדיבורים בלמוד, מאותו היום לא שמעו על גדלותו המפלגת בתורה.

בטארנע התקימה באותן השנים ושיבה שהתפרסמה בכל המחוז, בראשה עמד והרביץ תורה רבי משה יהודה אפטר זצ"ל, עליו כתב הרה"ק הדברי חיים מצאנז זיע"א, "ונפשי קשוורה בנפשו", אשר למד עם הבחורים המצוינים בביתו.

שאף רבי איצק'ל להכנס לחבורה שלומדים בביתו, אף רבי משה לא חשק בדבר, הבחורים האחרים היו בני שמונה עשרה שנה, והוא היה רק כבן חמש עשרה, גם חשש פן לא יתיחס אליו כראוי ויגרם עגמת נפש לאחיו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאנוא זיע"א.

עמד רבי משה ושיגר אגרת לדודו של איצק'ל הרבי משינאנוא, כי ברשותו דירה קטנה, ואין לו מקום להכיל עוד תלמיד, השיב לו הרבי משינאנוא כתגובה, להרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א היה דירה קטנה יותר מכם, היה בה מקום לו, לרבינו, לשבעה רעים, ובנוסף בבית הסתובבה גם עז, אותה החזיקה הרבינו. מששמע זאת רבי משה אפטר, נענה לבקשת רבי יחזקאל והכניס את רבי איצק'ל לביתו להמנות בין תלמידיו. (שיחתן של עבדי אבות)

עבודה קדושה ומיחדת היתה להרה"ק רבי איצק'ל מפשעווארסק זיע"א, בעת

מילין קירין והיודשים נפלאים מהוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהנרא שליט"א

מִי־הֵתָא

חֲזֵה-תָא



חֲזֵה-תָא דְאִוְרֵי־תָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דוגמא אישית - מעיקרי מצות החינוך

חינוך הבנים, עד שמוני המצוות מנו מצות לימוד התורה של האדם עצמו, ולימוד התורה שמצווה ללמד את בנו, שניהם במצוה אחת, וכפירושו של האדמו"ר מבעלזא הנ"ל. יקשה עלינו ביותר, מדוע עם ישראל לדורותיו לומדים בדרך של תלמיד מפי הרב, ולא כמו עיקר ציווי התורה שילמד האב את בנו תורה. בשאלה זו עמד הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ע"ה, וכך הם דברי קדשו: הגם שמצות לימוד התורה היא ממצוות הבן המוטלות על האב (קידושין כט.), עינינו רואות בכל הדורות מקדמת דנא עד היום הזה, שאופן הלימוד עם הבנים היה מרב לתלמיד ולא מאב לבנו, מה שלא מצינו כן בשאר מצוות התורה, שאפילו מכשירי מצוה כגון עסק בנין סוכה ואפיית מצות וכדומה, מחמירים בהם ישראל קדושים, ועושים כל מיני השתדלות וטרחות מרובות לקיים המצוות בגופם מבלי סיוע מאחרים, דמצוה בו יותר מבשלוחו (שם מא.), וכאן במצוה חשובה זו של לימוד התורה מלמד הרב את תלמידיו. הלא דבר הוא.

מפני גודל הפעולה בלימוד אב עם בנו, חששו לטרת היצר בזה

וביאר, דאחד מעיקרי יסודות היהדות הוא העברת המסורה מדור לדור, והנה, אילו היה כל אב לומד תורה עם בנו בעצמו, היו הדברים יורדים עמוק עמוק בחדרי בטן, והיו נחקקין בלב הילד כיתד תקוע, עד שהיו משמשים לו כמגן ותריס בפני כל חטא ועון במשך כל ימי חייו. וכראות היצר הרע את הדבר הנורא הזה לא היה יושב בחיבוק ידיים, אלא היה מזניח כל הפיתויים שמפתה בהם בני אדם, והיה משקיע כל כוחותיו ומשתמש בכל תחבולה שתחת ידו אך ורק להפריע את העבודה הקדושה הלזו ר"ל, ואז חס ושלום לא היינו יכולים לעמוד כנגדו. על כן

המשך בעמוד הבא

עשיית המצוות בגלוי כדי שילמדו ממנו
בהפטר: **הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב יִצְיָן וְפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאֵן פְּנֵי תַבַּל תְּנוּכָה** (ישעיה כו ו). כתב לבאר הרה"ק רבי אהרן **מבעלזא** ע"ה, ששאל את אביו ע"ה הלא כתוב (במדבר יז כג) **'וְהִנֵּה פָּרַח מִטֶּה אֶהְרֹן וְגו' וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְיָן צִיָּץ וְגו',** שהפרח קודם הוא ליצין. ומדוע כאן כתיב **'יצין ופרח'**. ויתר על פי מה שכתב הרה"ק **הקדוש** ע"ה (ליקוטי תורה נצבים) בפסוק (דברים כט כח) **'הנסתרות לה' אלקינו, שאהבת ה' יתברך ויראתו צריך להיות רק לה' אלוקינו, כי האדם צריך להסתיר את עבודתו הפנימית, כדי שרק ה' היודע תעלומות לב ידע האמת, ושום אדם אחר לא ידע.** אך **'והנגלות' - מעשה המצוות צריך להיות בנגלה, לנו ולבנינו' - כדי שילמדו הבנים. עד כאן דברי האריז"ל בתוספת ביאור של הרה"ק מבעלזא.**

וממשיך ואומר: וישנם אנשים אשר אינם משיגים על הבנים שלהם ללמד אותם תורה ומצוות, והלא מוני המצוות אינם מונים לימוד התורה ולימוד הבנים לשתי מצוות, אלא במצות לימוד התורה הם מביאים המצוה של **'ושנתנם לבניך'**. וזאת, כי מצות לימוד התורה של האדם אינה נשלמת אלא כשלומד גם עם בניו. זה הרמז בפסוק **'הבאים ישרש יעקב'**, כאשר רוצים להשריש קדושת יעקב אבינו בדורות הבאים. נצרך שיהיה **'יצין'** - האדם עצמו, כשהיה בבחינת **'צִיָּץ'** שהיא מדריגה מאוחרת מפרח, ומורה על מעשיו הטובים ועבודת ה' יתברך שלו, אז יתקיים בו **'פרח ישראל'**, שעל ידי שיראו בניו את מעשיו הטובים ילמדו ממנו ויעשו כמעשהו.

מדוע מצוה רבה שכזו מתקיימת ע"י שלוח
כאשר רואים אנו עד כמה רבתה ועד כמה שגבה מעלת

שאינן כן 'יעקב' הרומז למדריגה פחותה, הם בבחינת 'באו', שחושבים שזה מכבר כבר באו לעבודת ה' ומרגישים גדלות בנפשם. ובדבריו נזכר אף אנו לפרש הפסוק 'הבאים ירש יעקב'. שאף אלו שהם בבחינת יעקב, מדרגה פחותה, אך עם כל זה אם הם בבחינת 'ירש', כלומר, דבוקים הם בשורש הקדושה בחי עולמים, אזי גם הם יחשבו במדרגה של 'הבאים' - לשון הווה, שהם הצדיקים המרגישים תמיד שרק עכשיו באו לעבודת ה'. ולבסוף אכן עוזר ה' שיבואו ל'יצוץ ופרח ישראל', שיעלו למדרגת ישראל. וכפי שאמרו צדיקים 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו', שכאשר ה' אלוקיו עמו', שקשור ודבוק בה' אלוקיו, ואף בשעת האון והעמל אינו מתנתק מעול מלכות שמים, אזי 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', אינו מביט בעוונותיו. וכן כאן אף שהוא במדרגה פחותה, אם מושרש הוא בעול מלכותו יתברך, אזי ה' יתברך אינו מביט אל מדרגתו, ובמדרגות הצדיקים מקומו.

נקבע שיהיה סדר לימוד התורה על ידי רב עם תלמידו ולא מאב לבן, כדי שהעל דברי ניה לנו להמשיך בעבודה הקדושה הזאת של העברת המסורה לדורות הבאים, ולא ישים מכשולים בדרכינו, וממילא יהיה קיום לתורה עד סוף כל הדורות. עכ"ד הנפלאים.

גם מי שבמדרגת יעקב יכול להתעלות אם מושרש הוא בשורש הקדושה

עוד יש לפרש בפסוק 'הבאים ירש' וגו'. ידועים הם דברי הנועם אלימלך (ד"ה ואלה) בפסוק (א א) 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו', שהקשה, מדוע פתח בלשון 'בני ישראל', ובהמשך דבריו כתב 'את יעקב'. ועוד הקשה, מדוע בתחילה נאמר בלשון הווה 'הבאים', ובהמשך נזכרים בלשון עבר 'איש וביתו באו'. ותיירץ בקדשו, שהצדיקים אשר בשם ישראל יכוננו, מרגישים בנפשם שעדיין יש להם עוד לעמול ולהתעלות, והם רק בתחילת עבודתם. ועליהם נאמר 'הבאים', כלומר, שהם כל רגע ורגע באים זה עתה לעבודתו יתברך. מה

מִלְחָתָא דְפְלִיָאָה

לבישת המנעלים להפסיק בין קדושת האדם לקללת האדמה

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל מִלְחָתָא דְפְלִיָאָה כִּי הִמְקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא (ג, ה). אמרו חז"ל (שבת קכט). 'לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, ובביאור דבריהם כתב הבני יששכר ע"ה (אגרא דפרקא אות דש) דברים יקרים, ובהקדם מביא מה שכתב מהר"ם חאגיז ע"ה בספרו משנת חכמים בשם חכמי הרמז, שענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו באדמה, כי בחטאו של אדם הראשון נתקללה כדכתיב (בראשית יז) 'ארורה האדמה בעבורך', על כן עושים הפסק בין הרגל לאדמה. וכתב דבעבור זה במקום אדמת קודש שיצאה האדמה מכלל ארור לכלל ברוך יש לילך יחף, וזהו שאמר השם יתברך למשה של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, עכ"ד.

בחטא עץ הדעת נסתלקה השכינה ונתקללה האדמה

ונראה להוסיף סמך לדבריו, שאכן מבוואר במדרש (ב"ר יט ז) כי לפני החטא של אדם הראשון היתה השכינה בתחתונים ועל ידי החטא נסתלקה, וכך דיין מן הפסוק (בראשית ח) 'וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מְתַהַלֵּךְ בְּצַלְלוֹת הַיַּם', שלא כתוב בפסוק 'מתהלך', אלא 'מתהלך', דהיינו מקפץ ועולה, כי עיקר שכינה בתחתונים היתה, וכיון שחטא אדם הראשון נסתלקה השכינה לרקיע הראשון. ולכאורה שכנסתלקה השכינה אז נתקללה האדמה 'בעצבון תאכלנה כל ימי חייה'.

ברכת שעשה לי כל צרכי על המנעלים וטעם איסור לבישתם ביום כיפור ותשעה באב

בהקדמה זו מבאר הבני יששכר בטוב טעם את מאמר רבותינו ז"ל הנ"ל, שהחשיבו כל כך ענין לבישת המנעלים עד כדי שימכור אדם כל מה שיש לו בעבור קניית מנעלים לרגליו, מכיון שההפסק הוא בכדי להפסיק ולחצוץ בין האדם לקללה. ולכן מברכים על המנעלים כל יום ברכת 'שעשה לי כל צרכי', כי כל צרכיו של האדם לחפוץ בברכה ולהפסיק הקללה. ועל דרך זה יבואר כפשוטו טוב טעם איסור נעילת סנדל ביום הכיפורים, כי ביום הקדוש ביותר אף נתקדשה הארץ בקדושת היום ויוצאת אז מן הקללה לברכה, ואין צורך להפסק. וכן בתשעה באב, יום המקווה לישועה שנולד בו משיח בן דוד, גם כן נאסר בנעילת סנדל, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללתה לברכה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שמות הקודש שבכל יהודי

(חוקת ד"ה זאת התורה) שיש שישים רבוא שורשי נשמות בישראל, וכל שורש נשמה יש לו אות בתורה כמו שכתב מו"ר זקני ע"ה בספר פתוחי חותם (ריש כי תשא), וכדאיאת בזוהר 'קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד הוא', ואותה אות היא חלק אלוה ממעל שבקרב האדם המשפיעה על האדם שפע וחיות קדושה.

מטעם זה אמר האריז"ל שבהגבהת התורה יקרב האדם את עצמו אל ספר התורה, ויסתכל היטב באותיות הקדושות, ובאותה שעה יתמשך עליו אור גדול, כי על ידי הראיה מושך האדם לעצמו שפע טובה וברכה מהאות המיוחדת לנשמתו, בבחינת 'אות היא לעולם', שכל אות בתורה משפיעה על אדם אחד שהוא עולם מלא, ולכן נקרא הקודש ברוך הוא 'ה' צבאות' שהוא מלשון 'צבא אות', כי כל אות ואות בתורתו הקדושה יש לו צבא בפני עצמו.

בני ישראל הגיעו לשלמות בקבלת התורה ובקבלת התורה בא הדבר לשלימות, שאשר קיבלו בני ישראל את התורה השיג כל אחד את חלקו בתורה, ועל ידי זה העמידו עצמם איש איש על מעמדו הראוי לו, וזה הרמז בכתוב (להלן כ טו) 'וירא העם וינעו ויעמדו', שעל ידי יראת השמים שקיבלו במתן תורה העמידו עצמם במקומם הראוי להם. והענין הוא, מאחר ולכל יהודי יש שם משמות הקודש, והלא התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, ושישים ריבוא אותיות לתורה כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל, וכיון שבקבלת התורה קיבל כל אחד את חלקו הראוי לו בתורה - בא לתיקונו הנכון באותיות התורה שכנגד נשמתו.

שלמות התורה הנגלית באדם

יש לבאר עוד, כי מלבד האמור ששורה באדם

המשך בעמוד הבא

אדם מישראל קדוש בקדושת התורה ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו' איש וביתו באו (א א). כל אדם מישראל קדוש הוא בקדושה של מעלה ואף גופו הגשמי קדוש הוא, וביותר הצדיקים המתנהגים בקדושה ובטהרה אשר בוודאי כל גופם קדוש. כי התורה והאדם קדושה אחת יש להם, כמו שנרמזו בלשון הפסוק (במדבר יט יד) 'זאת התורה אצלם', והרי אמרו (אחרי עג.) אורייתא קוב"ה וישראל חד אינון, וכמו שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה (זוהר משפטים קכד.), כך גם בני ישראל הם שמות הקדושים, כמו שכתב הרה"ק בעל מאור עינים ע"ה (ד"ה ואלה שמות), ואלה שמות בני ישראל שבני ישראל מלאים שמות הקדושים, וזהו ואלה שמות אלו בני ישראל המלאים שמות הקדושים.

גם שמו של האדם רומז לשמות קדושים ועליונים, כמו שאמר המגיד ממעזריטש ע"ה (ליקוטים יקרים אות ערב) על הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל', כי כמו שהתורה שמו של הקב"ה כך שמות בני אדם הם שמות קדושים, ושמו של האדם רומז לבחינת נשמתו הקדושה שיסודה בשמות הקודש. ושם האדם למטה הוא רמז לשם קדוש בעליונים, וזה הנאמר בהמשך הפסוק איש וביתו באו, איש הוא צירוף שם קדוש ועליון, וביתו הוא שם האדם למטה, שניהם באו כאחד, והשם התחתון הוא כמו בית לשם העליון.

לכל יהודי יש אות בתורה

לכל יהודי יש אות מיוחדת בתורה, כמו שידוע הרמז בתיבת 'ישראל' ראשי תיבות יש שישים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, וכן יִשְׁרָן ראשי תיבות יש שישים ר'בוא נ'שמות, ומבאר במאור עינים

הוי"ה, י"ה בהעלם ו"ה בנגלה, וכל מצוה משרה את שם הוי"ה על איברי האדם, וכן נרמז בתיבת 'מצוה' לשון צוותא, שבכוח המצוות אפשר להגיע לדביקות וחיבור עם הקב"ה, ולזכות להיות בבחינת 'נר מצוה ותורה אור' (משלי ו כג).

בכך זוכה לייעוד הנעלה ומרומם על כל ברכה ותהילה, והם אמרי קדוש 'והתהלכתי בתוכם' (ויקרא כו יב), שתהיה השכינה מתהלכת עמו בארץ, עד למדרגת 'אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם' (דברים ד ז). שכן כפי גילוי הקדושה באדם כך זוכה להיכן בקרבו מקום משכן להשראת השכינה, ולקיים בעצמו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (להלן כה ח), שעל ידי קידוש רמ"ח איברים בקיום המצוות זוכים ל'ושכנתי בתוכם' בתוך בני ישראל ממש, וקדושת המשכן שורה באדם הצדיק כמו שכתוב (תהלים עח ט) 'אוהל שכן באדם', וכיון שהצדיקים הם היכל לשכינה נאמר בהם (ירמיה ז ד) 'הֵיכַל ה' הֵיכַל ה' הָמָּה. ואף בשר האדם מאיר לצדיק בקדושה, כמו שכתוב (איוב יט כו) 'וּמִבְּשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלוֹהִים. וזהו 'בקרבת קדוש' (הושע יא ט) משכן הקדושה בקרב האדם, וגוף האדם נמשל למחנה ולכן נצטוונו 'וְהָיָה מִחֻנְיָה קְדוֹשׁ' בשמירת כל האיברים וגידיים משמץ כיעור, ועל ידי כן זוכים להמשך הפסוק 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקִרְבֶּךָ מִחֻנְיָה'.

בכח קדושתו בורא מלאכים קדושים

לפיכך רואים אנו בספרי הקודש שבכוח קדושת האדם לברוא מלאכים קדושים, שבכל מצוה שמקיים נבראים ממנה מלאכים, וכן כל דיבור והבל קדושה היוצא מפי האדם נברא ממנו מלאך קדוש, ואפילו מחשבה טובה נברא ממנה מלאך טוב. ובאמת כל מצוה כוללת גם מחשבה וגם דיבור וגם מעשה, וכשמשלים כל חלקי המצוה נבראים שלושה מלאכים קדושים, כי האדם יש בפנימיותו קדושה ובכוחו לברוא מלאכים קדושים.

שמות הקודש, נוסף עליהם גם קדושת המצוות שכנגד איברי האדם, ומאחר שבכל מצווה נעשה השם שלם כפי שיבואר, נמצא כי איבריו קדושים בקדושת שמות הקודש הנשלמים בקיום המצוות.

שכן כל דבר שנברא בעולם הוא חלק מכללות הבריאה, והתגלות התורה בכל דבר היא כפי חלקו בכלל הבריאה, והרי אין דבר מושלם בעולם, וכל חלק בבריאה נצרך אל חלק אחר ממנה. אך שונה מכל הבריאה הוא האדם, שנחשב לעולם שלם כפי הידוע שהאדם הינו עולם קטן (תנחומא פקודי ג). ועוד זאת שנשלם בו כל מלאכת שמים וארץ ולכן כולל הוא את הכל. לפיכך רואים שהאדם מורכב מארבעת היסודות שבעולם, ואף זה מורה על שלימות הבריאה שנכללת באדם.

שלמות האדם באמצעות שמירת המצוות

כיון שבו נמצאת שלימות הבריאה ממילא גם התורה כולה נגלית בתוכו, ולפיכך רמ"ח איברים ושס"ה גידים שלו הינם כנגד איברי וגידי נשמתו, שהם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה. זהו הרמז בפסוק (איוב יט כו) 'ומבשרי אחזה אלוה', כי בשר גוף האדם מכון כנגד צורת הנשמה האלקית. ובוה מאר **האלשיך הקדוש** את הפסוק (קהלת יב יג) 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם', 'את האלקים ירא' מלעבור על מצוות לא תעשה, 'ואת מצותיו' שהם מצוות עשה 'שמור' לקיימם, 'כי זה כל האדם' הרוחני השלם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידי הרוחניים.

כשמשלים עצמו במצוות זוכה להשראת השכינה בתוכו

וכשזוכה האדם לקיים תרי"ג מצוות הוא משלים איברי וגידי נשמתו וזוכה לצלם אלקים, וזוכה להשרות את השכינה בכל איבר מאיבריו. שכן זו מהות התיבה 'מצוה', כי אותיות 'מצ' באתנ"ש הם י"ה, נמצא ש'מצוה' כולל את שם

תחבולות היצר

אף על פי שלשם כך נברא היצר להסית את האדם לחטוא, כדי שיתגבר עליו האדם ויזכה לשכר הגנוז לעולם הבא, אלא שהיצר הרע מגדיל לעשות ומטעה את האדם לחשוב על עבירה שהיא מצוה, ועל כך הוא עתיד לתת את הדין.

יודוי על עבירות שאין מכירים בהם

על כגון זה מתוודים אנו ביום כיפור, 'על חטא שחטאנו לפניך ביודעין ובלא יודעין', 'ביודעין' כאלו עבירות שנכשלנו בהם למרות שיודעים היינו את איסורם, 'ובלא יודעין' הם עבירות שהיצר מטעה אותנו לחשוב כאילו הן מצוות, ואין אנו יודעים את גודל חומרתם והאיסור שבהם. וגם יעקב אבינו היה מתפלל להינצל שלא יטענו היצר הרע לחשוב על עבירות כאילו הם מצוות, וזהו שהיה מבקש 'הצילני נא מיד אחי מיד עשיו' (בראשית לב יב), מיד היצר הרע עשיו שמעמיד פנים כאילו הוא אחי ואוהבי.

היצר צובע דבר עבירה כאילו הוא מצוה

זה גם הרמז בדברי הגמרא (שבת עה). שתמהו משום איזה מלאכה יתחייב השוחט בשבת, והשיבו שהוא חייב משום צובע, שכן הדם היוצא בשחיטה צובע את הבשר, ופירש **הבעל שם טוב ע"ה** שהתמיהה היא מדוע מלאך המוות המכונה שוחט חייב מיתה, הרי עשה את תפקידו להסית בני אדם, ומתרצת הגמרא שהיצר הרע צובע עבירות כאילו הן מצוות כדי להחטיא את הצדיקים, ועל כך הוא חייב מיתה כי הגדיל לעשות יותר משליחותו.

התחדשות גזירותיו של היצר הרע

ואכן על כך רמז הכתוב באמרו **ויקם מלך חדש על מצרים**, ודרשו חז"ל שהתחדשו גזירותיו, שהוא מרמה את האדם ומחדש מצוות חדשות כדי להטעות את האדם כי מעשה זה טוב הוא, וכך מפיל את האדם ברשתו. ואדרבה זו היתה

היצר הרע מטעה לחשוב על עבירה

שהיא מצוה

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א ח). וברש"י: 'חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו'. התורה נצחית היא וממנה לימוד לכל אדם לדורות עולם, וזה מה שפירש כאן **התולדות יעקב יוסף** (ד"ה בפסוק שמות) שמלך חדש' האמור כאן הוא היצר הרע מלך זקן וכסיל. והנה אם היה היצר הרע בא בדמות מלך זקן אל האדם כדי שידע האדם שהוא היצר הרע, ודאי לא היה אשמה בזה, כי השומע ישמע, והחדל יחדל. אך מה שמשנה כסות ולשון בדמות חדש, כאלו הוא ילד קטן שהוא יצר הטוב, בזה נאשם לעתיד שהקדוש ברוך הוא ישחט ליצר הרע (סוכה נב).

רמז לדבר, שכן היצר הטוב והיצר הרע שוכנים שניהם בליבו של אדם, 'לב חכם לימינו וְלֵב פְּסִיל לְשִׁמְאֹלוֹ' (קהלת יב), ואם רואה היצר הרע שאינו מצליח להכשיל האדם בחטא אזי הוא יושב בין שני מפתחי הלב, והוא מקרב עצמו לצד היצר הטוב להעמיד פנים כאילו כל כוונתו להיטיב עם האדם, ובאופן זה יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, ומהי ההתחדשות הזאת שהוא מתחדש בכל יום יותר מיום אתמול, והרי איסורי התורה אינם משתנים מיום ליום, ואין נוסף היום איסור חדש שלא היה עד עתה. אלא הכוונה היא, שבכל יום מחדש היצר דרכים חדשות איך להטעות האדם שלא יבדיל בין מצוה לעבירה, והוא מתחדש להטעותו על עבירה שתהיה דומה בעיניו כמצוה, וכמעט שאין בכח האדם לברר האמת ולידע כיצד עליו לנהוג, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, והכל תלוי בסיוע מן השמים אחר השתדלות האדם בכל כוחותיו (פירוש הגאון מוילנא ע"ה רות א יח).

זהו שאמרו עתיד הקב"ה לשחוט את יצר הרע,

השמים להבדיל בין עבירה למצוה, כי היצר הרע מסית האדם לעבירה, ומייפה לו הדבר בטענות מזויפות לומר שהוא דבר מצוה ושהוא כבוד לה' יתברך שמו, והיצר טוב אומר שהוא עבירה, והאדם מסתפק בעצמו למי האמת ואינו יודע עם מי מהם הצדק, אכן אחר שעשה מעט מהדבר אז יבין הדבר לאמיתו, כי אם אחר תחילת הדבר לא ירך לבבו ולא ידאג ולא יתחרט על אשר עשה, ידע כי דברי היצר טוב היו ואין עוול במעשה ההוא. אבל אם לאחר שעשה מעט מאותו המעשה ילבש חרטה, ודאי היה זה עצת היצר הרע שאמר בו (ב"ב טז). 'יורד ומסית עולה ומקטרג', כי בתחלה מתלבש באדם ומסיתו ומהפך כל מחשבותיו עד שיאמר בליבו לרע טוב ולמר מתוק מחמת תאוותו וחשקו לדבר ההוא, וכל הדברים המאוסים נעשו בעיניו טובים ויפים, ומיד בגמר תחילת מעשהו נסתלק היצר הרע מאתו ועולה למרום להסתיין ונסתלק תאוותו ממנו, או אז מתחיל האדם להביט מה עשה ומתחרט חרטה אשר אמנם לא תועיל לנעשה כי כבר עשה תחילת המעשה. אך לכל הפחות יבין שהיה זה מחמת הסתת היצר וישוב בתשובה על העבר, וישמור עצמו מלכד ולא יעשה העבירה כולה.

יבחן מה גורר מעשהו מצוה או עבירה

עצה נוספת לדעת האם מעשה זה הינו אכן מצוה או להיפך, היא שאמרנו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) 'מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה', אם כן אם האדם אינו יודע אם הדבר שרוצה לעשות הוא מצוה או עבירה, יראה אם הדבר גרר אותו למצוה, או להיפך ח"ו. ועוד יש לדעת, כי היצר הרע דרכו לחזור ולבוא אליו בכל יום יום לנסות להכשילו בעבירה, ואילו היצר הטוב דרכו לומר את דבריו פעם אחת ותו לא, וזה עצמו סימן שאם שב אליו פעם אחר פעם הרי שאין הדבר טוב לעשותו.

עצתו של פרעה הרשע להטעות את בני ישראל כדי להחטיאם. לפיכך אין כל כך תביעה על האדם באופן זה, מאחר שטועה היה לומר שמצוה בידו ולא עבירה, ולפיכך עתיד להעניש את היצר הרע שהפריז על שליחותו.

היצר מסית את הצדיקים בדברים נעלמים הנראים כמצוות

וביותר מתגבר היצר הרע להטעות בכך את הצדיקים, כי הם מתגברים על יצרם שלא לעבור את פי בוראם, ולכן מטעה אותם היצר לחשוב על דברי עבירה שהם מצוות, ודברים אלו הם נעלמים ונסתרים וקשה להבחין באיסורם, וכך פירש **הבעל שם טוב ע"ה** בדרך רמז את לשון המשנה (זבחים מז). 'קדשי קדשים שחיתתן בצפון', את הצדיקים וקדושי ה' זומם היצר הרע להכשילם בדברים צפונים ונעלמים, בעוד ש'קדשים קלים' שהם פשוטי העם 'שחיתתן בכל מקום', והיצר הרע מפתה אותם בכל מיני חטאים. אמנם המכוון כל מעשיו לשם שמים צריך לפעמים לעבור על מצוות התורה, כי גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, וכמו שמצאנו בצדיקים גדולי עולם שפעלו בכך ישועה לכלל ישראל, אבל כיון שהיצר הרע מטעה את האדם לומר על עבירה שהיא מצוה, לכן יש להיזהר מאוד שלא להיכשל בענין זה, שמא ידמה בעיניו שהוא עובר עבירה לשם שמים.

על פי זה יובנו דברי חז"ל (סוכה נב). שלעתיד לבוא נדמה היצר הרע לצדיקים כמו הר, ואילו לרשעים הוא נדמה כחוט השערה, כי הרשעים היצר מכשילם בעבירה גלויה וזהו נסיון מועט כחוט השערה, אבל הצדיקים מתגבר עליהם היצר בניסיון קשה כמו הר גבוה בכך שמתעה אותם לחשוב על עבירה שהיא מצוה.

אם ליבו נוקפו אות הוא שאינו רצון ה'

לשם כך נדרש סיוע מיוחד מן



יגא לאור ע"י מנהל אור לישראל
 © כל הזכויות שמורות
 אין להעתיק או לנצל ללא אישור
 מצד ועדת המנהל אור לישראל
 מיוצב ונעמוד: שוקי קנר



פרשת שמות

אמירת תהלים

סיפר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאסוב זיע"א, בעל 'אהבת שלום': באחת הערים הסמוכה לעיר מעז'בוז, במרחק של כארבעה ק"מ ממנה, התגורר יהודי שתורה וגדולה התאחדו על שולחנו. יהודי תלמיד חכם וירא שמים מופלג, והון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד. שיושב היה בכבודו של עולם ועוסק בתורה ובמעשים טובים.

ביום מהימים החליט הגביר לקיים את מצות כתיבת ספר תורה. אלא שלא בעוד ספר תורה ביקש הגביר לזכות, אלא בספר תורה שעדיין לא נראה כמוהו ליופי ולחן. 'הא זה ספר תורה נאה ומהודר שיהיה עשוי וכתוב בכל החומרות וההידורים הקיימים. כך, סבור היה הגביר שבזה יזכה לקיים בשלמות וזמן המובחר את מצות 'ועתה כתבו לכם', ולאחר שיתרום את הספר לבית הכנסת המרכזי של העיר, הוא אף יזכה את הרבים לצאת ידי חובתם בקריאת התורה מתוך ספר תורה כליל השלימות.

תחילה לכל, רכש הגביר עגלים רכים, שחטם ואת בשרם חילק לעניים, ואילו את העורות מסר לבורסקאי כדי שיעבד אותם לשמה ויכין מהם קלף מהודר לשם כתיבת ספר התורה. בד בבד הזמין הגביר סופר מומחה, חד בדרא, שיבוא ויישב בביתו, כשכל מזונותיו עליו ואף יקבל שכר הגון לצורך פרנסת ביתו, כדי שהוא יכתוב את הספר במתינות ובכלל ההידורים. הכתיבה נמשכה מספר שנים עד שבסופו של דבר יכול היה הגביר לברך על המוגמר ולהחזיק את הספר המושלם.

לגודל התרגשותו של הגביר מהמצוה המהודרת שבאה לידו, נמנה וגמר לעשות משתה

גדול לגמרה של תורה, סעודה מפוארת כיד המלך, בבשר ודגים וכל מטעמים. לסעודה הגדולה הזמין את כל אנשי עירו, שאכן נקבצו ובאו בשעה היעודה לשמחת התורה. לפני תחילת סעודת המצוה, נשאו רבני העיר דברים נרגשים לכבוד המאורע, ומשהתארכה השעה, חשב לעצמו אחד האורחים כי איש לא ישים לב אם הוא ישקט את רעבונו ויאכל מהחלות שכבר היו מסודרים על השולחנות.

אותו אורח איש עני וקשה יום היה. במקצועו היה שואב מים מהבאר העירונית ומספק את המים לתושבי העיר תמורת מספר פרוטות. עבודה קשה הייתה זו, אך שואב המים היה שמח בחלקו. לצערו הרב של שואב המים הוא כמעט ולא ידע כלום, ללמוד פרק משניות הוא לא ידע, ובקושי הבין פשוטו של מקרא בפרשת השבוע.

עם זאת להתפלל היה יודע ואף לומר פרקי תהלים. כיון שכן היה רגיל שואב המים בכל עת מצוא להרבות ולומר פרקי תהלים, ובכל רגע פנוי היה שופך את לבו בפני בורא העולמים במזמוריו של נעים זמירות ישראל. ברבות השנים נעשו מזמורי התהלים שגורים על לשונו של שואב המים ויכול היה לאמרם כאוות נפשו, גם בשעה שכדי המים הכבדים היו מצויים על שכמו ואין באפשרותו להעזר באותיות המחכימות שבסידור.

שואב המים שעבד קשה במשך כל אותו היום לשאת שוב ושוב דליי מים מהבאר אל הבתים, היה רעב מאוד. בכל יום הוא כבר היה מקדים ושובר את רעבונו לפני שעה או שעתיים, אלא שבאותו היום הוא סבר שחבל לו לאכול לחם קיבר ומעט בצל בשעה שארוחת מלכים מזמזמת לו, ובאתרא דליעול ירקא ליעול בישרא



עם שואב המים לפני תחילת הסעודה.

דפיקות שנשמעו לפתע על פתח הבית העירו את הגביר ממחשבותיו. הוא פונה לדלת, שם הוא פוגש אדם שהוא אינו מכיר המזמין אותו לבוא עימו. הגביר, מבלי לחשוב יתר על המידה, נענה לבקשה והוא הולך עם אותו אדם זר. לא מספיק הגביר ללכת יותר מכמה פסיעות עד שרוח סערה תופסת אותו בכנפיה ומעיפה אותו למרחקים, כשלתע הגביר מוצא את עצמו עומד בתוך יער עבות.

פחד איום אחז בגביר באותה שעה שהוא מצא עצמו עומד בודד במקום השומם הזה. אותו האדם שבא להזמין אותו, נעלם כאילו בלעה אותו האדמה, ואילו הוא נמצא כאן הרחק מביתו ומעיר מולדתו. ניסה הגביר ללכת לכאן ולכאן אלא שמכל עבר הוא היה מוקף בעצים גבוהים, אלא שלפתע היה נדמה לו כי הוא מבחין בנקודת אור רחוקה.

לא ידע הגביר אם דמיונו מתעתע בו או שמא אכן יש שם אור כלשהוא. במחשבה שניה, לא ידע הגביר אם אכן אותה נקודת אור טובה היא לו, שהרי מרבית הסיכויים הם שאין זה אלא מאורת שודדים וגזלנים שקבעו את מקום מושבם בעומקו של היער ומשם הם יוצאים לפרשות דרכים ומלסטמים את הבריות. לאחר מחשבות רבות החליט הגביר להתקדם בחשאי אל עבר נקודת האור ולבדוק בזהירות במה דברים אמורים.

ככל שהתקדם הגביר לעבר נקודת האור הוא זיהה שמדובר בבית הממוקם בתוך היער ומתוך חלונותיו מבהיק אור גדול. התקדם הגביר בחשאי, לבל יבחינו בו יושבי הבית, והטה אוזן לנעשה בו. לפתע שמע הגביר קול יוצא מהבית ואומר: "פנו מקום לדוד מלך ישראל". שוב נשמע קול האומר: "ברוך הבא דוד מלך ישראל".

וכוורא. אלא שהדרשות נמשכו ונמשכו ושואב המים חשב שהוא עומד להתעלף מרעב.

החליט שואב המים להיות והוא יושב בקצה של האולם, איש לא יבחין במעשיו. הוא יוכל ליטול ידיים בחשאי ובעוד שהרבנים ממשיכים לדרוש כי כיד ה' הטובה עליהם, הוא ישבור את רעבונו הכבד. אלא שלמזלו הביש לא כך היה, דווקא הגביר חתן השמחה הגדולה הבחין בשואב המים כשהוא טועם מהחלות הטירות. משום מה, מעשה זה של שואב המים עורר את כעסו של הגביר וחמתו בערה בו מאוד. ממקומו בראש המסובים קם הגביר ופנה בצעדים זריזים אל מקומו של שואב המים, ובחרי אף גער בו במילים קשות על כך שקפץ בראש ונטל ידיו לסעודה לפני כל הקרואים הנכבדים. אם לא היה די לגביר בעצם דברי התוכחה התקיפים שהשמיע לשואב המים, לא נח דעתו עד שהפליט לעברו בלשון לעג ובזלזול: "דער תהלים זאגער", לאמור: אין אתה אלא אדם פשוט שכל ידיעותי מצטמצמות באמירת פרקי תהלים גרידא.

בשמוע העני את גערות הגביר, ובפרט את כינוי הגנאי שהצמיד לו "דער תהלים זאגער", הבין כי הוא כבר אינו רצוי בסעודה. בשל כך הוא עזב את החלה אותה התחיל לאכול וילך לביתו כשהוא מבויש וחפוי ראש, וכמובן רעב ביותר. כחלוף זמן מה סיימו הרבנים את שרשרת הדרשות, וכל הקרואים הוזמנו ליטול ידיים לסעודה, ואיש לא שם לב להעדרו של העני.

הסעודה נמשכה אל תוך הלילה, מנות מכובדות הוגשו לסועדים ויין נשפך כמים, ועם סיומה שבו כל המוזמנים לביתם. גם הגביר עצמו חזר לביתו שמח וטוב לב על הזכות הגדולה שזכה לקיים מצות כתיבת ספר תורה ועל סעודת המצוה המפוארת שנחוגה בהשתתפות המון רב וקהל חוגג. מזכרונו של הגביר נשמט כליל זכרון התקרית שארעה לו



בו גנאי וזלזול לאמירת התהלים, משל כאילו יש באמירת התהלים איזה חסרון חלילה.

לאחר שסיים דוד המלך את דבריו הללו, פנה אל הבעל שם טוב וביקש הימנו שיוציא פסק דין על איש זה בגין מעשהו זה. למוותר לציין כי אימת מוות נפלה על מיודעינו הגביר שנזכר בכל אשר עשה והבין היטב כי גדול חטאו ועוונו מנשוא, ועתה הוא עומד לשלם מחיר כבד ביותר על דיבוריו הנלוזים.

פתח הבעל שם טוב ואמר: בוודאי שצדקו ונאמנו דברי דוד מלך ישראל, אבל מה יתן ומה יוסיף עונש ככל שיהיה אשר יוטל על האיש, וכי בזה יתוקן העוול שעשה? וכי בזה יבואו אנשים להכיר ולדעת עד כמה גדולה היא מעלת אמירת תהלים? מה גם שאיש זה שבדינו אנו עוסקים הוא איש ירא ושלם, הוגה בתורה ומרבה במעשים טובים, ואף מכוּשול זה שיצא מתחת ידו היה בשעת סעודת מצווה אליה הזמין את כל בני העיר לכבודה של תורה. לפיכך מהראוי לנהוג עמו באופן של לפנים משורת הדין ושל יקוב הדין את ההר.

אי לכך, מבקש אני להכריע, המשיך הבעל שם טוב ואמר את פסק הדין: כי זאת יעשה האיש ויחיה, ישוב האיש תיכף ומיד אל ביתו, ובהזדמנות הראשונה יעמוד בפני הציבור כולו ולא זו בלבד שעליו לפייס במעמד זה את שואב המים על בזיונו הרי שאף זאת יספר באוזני כל המשתתפים את אשר ארע עמו כאן, למען ישמעו וייראו ומכאן ילמדו ליראה את ה' ולדעת עד היכן מגיע כוחם של מזמורי תהלים ושל אומרי תהלים. זו תהיה תשובת המשקל שעל האיש לעשות, וסר עוונו וחטאתו תכופר.

פנה הבעל שם טוב אל דוד המלך ואמר: האם אדוננו המלך דוד מסכים להכרעת פסק דין זה? נענה דוד המלך ואמר שאכן מסכים

אחרי כן יצא קול קורא: "פנו מקום לרבי ישראל בעל שם טוב", ולאחריו קול מבשר: "ברוך הבא רבי ישראל בעל שם טוב".

ביקש האיש להציץ בחלון ולראות במה דברים אמורים, אלא שהאור שבקע מהחלונות היה כה מבהיק עד שלא ניתן היה להביט פנימה. רק בקושי רב הצליח הגביר להעיף מבט קלוש בדמותו של רבי ישראל בעל שם טוב, שאת שמעו הוא חשב. החל הגביר לחשוב: איך באמת יתכן שהזמנתי לשמחת הכנסת הספר תורה את כל הרבנים מהאזור, ואילו את רבי ישראל בעל שם טוב לא הזמנתי, אלא שחוט מחשבותיו ניתק במהירות, כיון שהוא שמע שהחלו עוסקים בענייניו, באיש העומד כעת מחוץ לבית ומקשיב לנעשה בו.

הנה הוא שומע את רבי ישראל בעל שם טוב פותח ושואל: "מפני מה יושב איש ישראל הזה בחוץ, ועל מה הביאוהו הנה?" ואת דוד המלך עונה כי הוא הזמין את האיש הזה לדין תורה בתביעה שיש לו עליו, וכי הוא מבקש שרבי ישראל בעל שם טוב הוא שיהיה הדיין של איש זה וכיריע מה יעלה בגורלו.

פתח דוד המלך וטען: הכל יודעים כמה דמעות שפכתי על מזמורי התהלים הקדושים אותם חיברתי ברוח הקודש עד אשר זכיתי שיעלו לרצון ולריח ניחוח לפני קוני ובוראי ותהיה סגולתם בדוקה ומנוסה לבטל ולהסיר את כל הקטרוגים והדינים הקשים מעל בני ישראל ויהיה בכוחם לקרוע רוע גזר דין אפילו של שבעים שנה, ועוד זאת פעלתי שתהא נחשבת קריאת מזמורי תהלים שלי כאדם העוסק בתורת נגעים ואהלות. והנה לפני כמה שעות קם האיש הזה אשר כעת מצוי מחוץ לבית ובפני קהל ועדה עמד וביזה לעין כל יהודי אשר ספר התהלים לא מש מפיו, וכינה אותו בלשון 'דער תהלים זאגער', בסגנון שיש



ביקש הגביר משואב המים שיואל ויעלה אל הבמה, לשבת יחד עימו ולשמוע את אשר יש לו לומר. כיון שעלה שואב המים, פתח הגביר וסיפר בהתרגשות רבה את כל המאורע שקרה עימו. הגביר הוציא סכום כסף גדול ונתן לשואב המים על מנת לפייסו, ולציבור כולו הוא קרא לדעת להוקיר ולכבד את מזמורי התהלים הקדושים. תכף לאחר הסעודה יצא הגביר ונסע למעז'יבז', אל רבינו הבעל שם טוב. תיכף בהכנסו אל הקודש פנימה זיהה הגביר כי אכן זהו הסניגור שהמליץ טוב למענו והציל אותו מהדין הקשה שהיה יכול לבוא עליו. מרוב פחד נפל הגביר על רצפת החדר והתעלף. בני הבית מיהרו להשיב את רוחו, וכשהוא התאושש וביקש לספר את כל המעשה באזני הבעל שם טוב, נענה הבעל שם טוב ואמר: "אין צורך שתספר, הרי אני עצמי הייתי שם ואני יודע את כל אשר נעשה שם!".



פתח הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א ואמר (ליקוטי מוהר"ן תניינא תורה עג): 'מי שרוצה לזכות לתשובה, יהיה רגיל באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסוגל לתשובה... ועל ידי אמירת תהלים, אפילו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר לעשות תשובה'.

ובזה מפרש רבי נחמן את דברי הפסוק (שמות א א): **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ**, שסופי התיבות הם אותיות תהלים ואותיות תשובה, כי על ידי אמירת תהלים זוכין לתשובה. **'זוה שאנו רואין שבימי תשובה, דהיינו באלול ועשרת ימי תשובה, כל ישראל עוסקין אז באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסוגל לתשובה כנ"ל. וע"כ הוא דבר גדול מאד, לעסוק תמיד באמירת תהלים. כי תהלים הוא התעוררות גדול מאד מאד להש"י, אשרי שיאחז בו'.**

הוא, אלא שצריך לשאול את האיש עצמו העומד בחוץ האם הוא מקבל על עצמו לעשות כן. כיון שהיו עוסקים שם בעניינו של האיש עלה ובא גם נידון נוסף: האם הגביר היה אי פעם להסתופף בצילו של הבעל שם טוב? כיון שענה הבעל שם טוב שלמרות שהגביר מתגורר במרחק לא רב ממעז'יבז' הוא עדיין לא ביקר במעונו, נענו ואמרו בבית דין של מעלה שאף על זה ראוי שיקבל עונש. ואף על זאת פתח הבעל שם טוב ולימד זכות עליו שהוא לא ידע והכיר, ויש ליידע אותו בכך על מנת שיקבל על עצמו אכן לתקן את המעוות.

תיכף נשמע קול השואל את הגביר: האם אתה מקבל על עצמך את שני פסקיו של הבעל שם טוב? האם מתחייב אתה לפייס את שואב המים ברבים ולספר לכל בני עירך את מעלת וחשיבות אמירת מזמורי תהלים? האם אתה מתחייב שתבוא להסתופף בצילו של הבעל שם טוב? נענה הגביר ואמר בבכיה מרובה שאכן הוא מקבל על עצמו לעשות ככל אשר נצטווה. עם סיום דבריו, הרגיש הגביר שעמוד ענן מגיע ומחזיר אותו לפתח ביתו.

עם אור הבוקר קרא הגביר לאנשי ביתו ולעושי רצונו וציווה אותם להודיע לכל בני העיר כי הוא חוזר ועושה סעודה גדולה לכל בני העיר באותו מקום ובאותה שעה שבה התקיים אמש הסעודה לגמרה של תורה. הגביר ביקש להודיע כי יש לו עניין מיוחד שכולם יבואו להשתתף, וכי מוכנת ומזומנת עבור כולם סעודה רבתי כיד ה' הטובה עליו. שליח מיוחד נשלח גם אל שואב המים וביקשו באופן אישי, בשם הגביר, לבוא ולהשתתף במעמד.

בני העיר המשתוממים לנוכח עניין זה שנשגב מהבנתם חזרו ומילאו את האולם בשעה היעודה. הפעם לא היו דרשות, והציבור הסב מיד לסעודת המצוה. בעיצומה של הסעודה

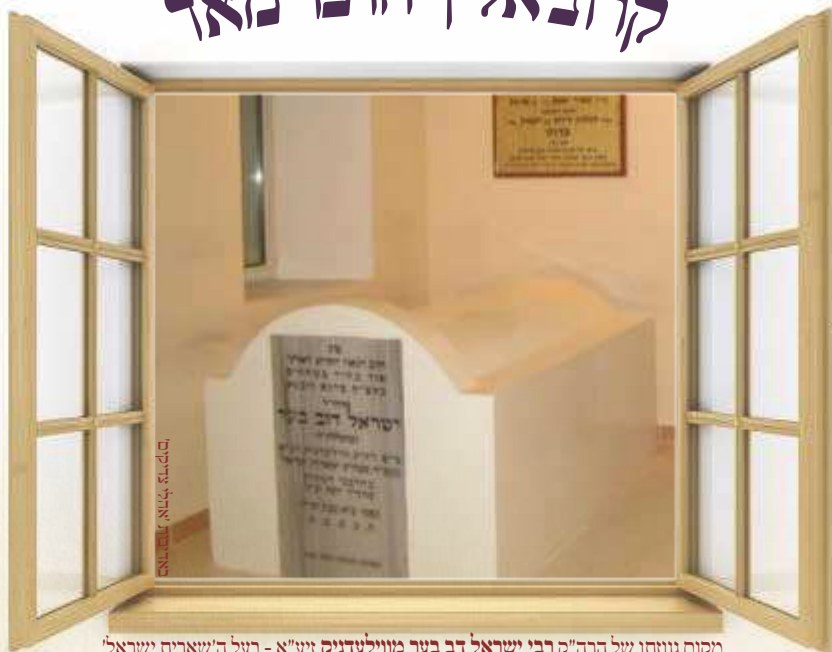
לזכות

עופר פנחס בן צילה שיחי' קרן בת רונית שתחי' טל
אדמונד שיחי' בן איזה < רונית בת ינינה יעל > בנימין בן אסתר וכל יוצאי חלציהם שיחי'
להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת

לעילוי נשמת

צילה בת דורה ומאיר ע"ה

קרוב אליך הדבר מאד



מקום גנותו של הרה"ק רבי ישראל דב בער מווילעניק זיע"א - בעל ה'שארית ישראל'



אוצר פניני החסידות

עולמות רוחניים מלאי אור וקדושה

גליון שבועי המלקט באומנות את עיקרי ויסודות אמרי תורתם של הצדיקים
והיראים זיע"א אשר מתורתם אנו דולים ובזכותם אנו חיים וקיימים
- מסודרים על פרשת השבוע ככתבם וכלשונם -

להצטרפות חייג עכשיו: 04-8628888 והגליון בדרך אליך